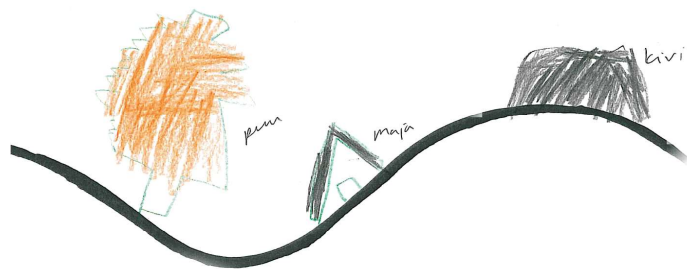

Maaria-Ilmaristen osayleiskaava

Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma

SELOSTUS

Ehdotus 20.3.2023

**Turun kaupunki • kaupunkiympäristön palvelukokonaisuus • kaavoitus
Liedon kaupunki • kaupunkikehityspalvelut • kaavoitustoimi**

Taitto: Tuuli Vesanto

Valokuvat, ellei muuta mainittu: Tuuli Vesanto

Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma

SELOSTUS

Ehdotus 20.3.2023

SISÄLTÖ

1. TIIVISTELMÄ

2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA

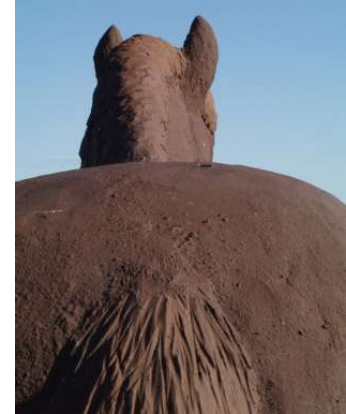
- 2.1. Miksi Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaa tarvitaan?.....8
- 2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja.....8
- 2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde osayleiskaavaan.....9

3. SUUNNITTELUALUE

- 3.1. Sijainti.....11
- 3.2. Rooli seudullisessa viherverkostossa.....11
- 3.3. Nykyinen reitistö.....11
- 3.4. Alueen virkistyskäyttötapoja.....13
- 3.5. Luontoarvot.....18
- 3.6. Kulttuurihistorialliset arvot.....21
- 3.7. Maisemalliset arvot.....24
- 3.8. Maanomistus.....26
- 3.9. Nykyinen ja tuleva maankäyttö.....26

4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA–ILMARISISSA

- 4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo.....30
- 4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma.....30
- 4.3. Suunnittelun osapuolet ja sidosryhmät.....30
- 4.4. Lähtötietojen kokoaminen.....30
- 4.5. Ulkoilureittisuunnitelman luonnos (2009).....31
- 4.6. Suunnittelun jatkaminen.....32
- 4.7. Ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos (2017).....32
- 4.8. Reittien linjausten tarkentaminen.....32
- 4.9. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus (2021).....33
- 4.10. Muutettu ulkoilureittisuunnitelmaehdotus (2023).....33

5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN MAARIA-ILMARISISSA

5.1. Asemakaavoituksen kautta toteuttavat reitit.....	34
5.2. Ulkoilureittitoimitusten avulla toteutettavat reitit.....	34
5.3. Reittien toteutussuunnittelu.....	34
5.4. Ulkoilureittitoimitus.....	35
5.5. Maanomistajille maksettavat korvaukset.....	36
5.6. Ulkoilureittien perustaminen.....	36

6. OSALLISTUMINEN

6.1. Osalliset ja vuorovaikutus.....	37
6.2. Tiedottaminen.....	37
6.3. Alkuvaiheen yleisötilaisuudet.....	38
6.4. Vuoden 2008 työpajat.....	38
6.5. Kysely.....	44
6.6. Yhteistyö alueellisten toimijoiden kanssa.....	45
6.7. Vuoden 2009 yleisötilaisuudet.....	47
6.8. Vuoden 2013 yleisötilaisuudet ja työpajat.....	48

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN REITISTÖ

7.1. Reittien käyttötavat.....	49
7.2. Reittien tarkkuus kartoilla.....	49
7.3. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita.....	49
7.4. Yhteydet muihin reitteihin.....	50
7.5. Ulkoilureitit.....	51
7.6. Levähdyspaikoiksi varattavat alueet.....	53
7.7. Suunnitelmasta poistettu ratsastusreitti.....	54
7.8. Reittien saavutettavuus ja pysäköinti.....	54
7.9. Viitoitus ja informaation jakaminen.....	55
7.10. Esteettömyys.....	55
7.11. Muinaisjäännösten huomioiminen.....	56
7.12. Luontoarvojen huomioiminen ja reittien luontovaikutukset.....	57
7.13. Reittien vaikutukset metsätalouden harjoittamiseen.....	58

8. SUUNNITTELUALUEEN KESKEISIÄ KOHTEITA

8.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1).....	59
8.2. Maarian uimarannan ympäristö (kohde 2).....	61
8.3. Rajakallio (kohde 3).....	62
8.4. Ojaranta (kohde 4).....	63
8.5. Kukonmäki (kohde 5).....	64
8.6. Maarianmetsä (kohde 6).....	65
8.7. Korkiakallio (kohde 7).....	66
8.8. Ilmaristen kuntoradan seutu (kohde 8).....	68
8.9. Maarian altaan eteläpää (kohde 9).....	69
8.10. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 10).....	71

9. TIETOA MYÖHEMMÄN SUUNNITTELUN AVUKSI.....74

10. LÄHDEAINEISTOA.....78

ULKOILUREITTISUUNNITELMAN KARTAT

Yleissuunnitelma 1:10 000 ja 1:25 000

Tarkemmat kartat 1/4–4/4 1:4000

ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LIITTEET

Kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksella mahdollistettavat reitit kulkevat (Turku)

Kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksella mahdollistettavat reitit kulkevat (Lieto)

1. TIIVISTELMÄ

Maankäytön tiivistyessä virkistyskäytön kannalta arvokkaat alueet muuttuvat entistä tärkeämmiksi. Toimivan viherverkoston säilyttäminen ja virkistyskäytön edistäminen ovat keskeisiä maankäytön suunnittelun tavoitteita. Myös tarve kuntarajat ylittävälle ulkoilureittisuunnittelulle on yhä suurempi.

Tämä Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma on laadittu alueelle, jolla on vireillä Turun ja Liedon kaupunkien yhteistyönä tehtävä Maaria–Ilmaristen osayleiskaava 2035. Ulkoilureittisuunnitelma on valmisteltu samassa tahdissa osayleiskaavan kanssa.

Alueella on monia virkistyksellisiä vahvuuksia, kuten metsiä, kulttuuri- maisemia ja vesistöjä. Vähäjokeen padotun Maarian altaan itäpuolella sijaitsee yksi Turun kaupunkiseudun laajimmista metsäalueista.

Kohdealueelle on laadittu ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittisuunnitelma, jonka Varsinais-Suomen ELY-keskus vahvistaa. Suunnitelmassa on esitetty reitit, joiden toteuttaminen mahdollistetaan ulkoilureittitoimitusten avulla. Ulkoilureittisuunnitelmaa tarvitaan, koska valtaosaa alueesta, jonne reitit sijoittuvat, ei ole tarkoitus asemakaavoittaa. Suunnitelman ja reittitoimitusten avulla voidaan saada aikaan katkeilematon reitistö, jonka pysyvyys on turvattu. Maanomistajille maksetaan korvaus maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittia varten.

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit on tarkoitettu jalkaisin, hiihtäen ja maastopyörällä kulkemiseen. Niitä on osoitettu yhteensä n. 7,3 km, josta Turkuun sijoittuu n. 6,1 km ja Lietoon n. 1,2 km. Reitit sijoittuvat Maarian altaan itäpuolisiin metsiin ja muodostavat yhdessä olemassa olevan Paavonpolun kanssa rengasmaisen reitin. Lisäksi on osoitettu reittejä, jotka johtavat rengasreitille eri suunnilta.

Suunnittelussa on hyödynnetty alueen vahvuuksia, kuten vesistön läheisyyttä, näköalapaikkoja ja alueen käyttäjien tärkeinä pitämiä kohteita. Reitit on linjattu ensisijaisesti olemassa oleville poluille. Suunnittelun kuluessa saatuja mielipiteitä ja muistutuksia on huomioitu linjauksissa, kun se on ollut mahdollista.

Ulkoilureittien ja niihin liittyvien levähdyspaikkojen toteuttaminen edellyttää tarkempaa toteutussuunnittelua sekä erillisiä investointipäätöksiä. Toteutusaikataulua ei määritellä ulkoilureittisuunnitelmassa.

2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA

2.1. Miksi Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaa tarvitaan?

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueella on monia virkistyskäyttöisiä vahvuuksia: vesistöjä, laajoja metsiä ja vanhaa kulttuurimaisemaa. Maarian altaan itäpuoli on yksi laajimmista metsäalueista Turun kaupunkiseudulla, ja sen merkitys kasvaa entisestään metsien kaventumisen myötä. Maarian allas itsessään tarjoaa mahdollisuuksia kehittää alueen virkistyskäyttöä.

Merkittävä osa kaava-alueen metsä- ja peltomaasta on yksityisessä omistuksessa. Ulkoilureittisuunnitelman avulla voidaan perustaa reittejä myös yksityiselle maalle. Näin on mahdollista saada aikaan katkeilematon reitistö, jonka pysyvyys on turvattu tulevaisuudessakin.

2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja

Asemakaavoitettujen alueiden virkistysalueet ovat tavallisesti kaupungin tai kunnan omistuksessa. Kaupunki tai kunta voi tuolloin perustaa tarvittavia ulkoilureittejä omistamilleen maille.

Kuitenkin myös alueilla, joita ei ole tarkoitus asemakaavoittaa ja jotka ovat ainakin osittain yksityisessä omistuksessa, saattaa olla sellaista virkistysellistä merkitystä, että merkittyjen ulkoilureittien perustaminen on tarpeen. Ulkoilureittien toteuttamiseen on tällöin olemassa useita keinoja.

Näistä keinoista löytyy tietoa mm. julkaisusta *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet* (Suomen Latu 2002), mutta seuraavassa keinoja kuvataan lyhyesti. Reittien perustamistavoista Maaria–Ilmarisissa kerrotaan tarkemmin luvussa 5. *Ulkoilureittisuunnitelman toteuttaminen Maaria–Ilmarisissa*.

2.2.1. Kahdenkeskinen sopimus

Turussakin on toteutettu merkittyjä ulkoilureittejä yksityisten omistamille viheralueille sopimalla reiteistä kahdenkeskisissä sopimuksissa. Käyttöoikeussopimukseen perustuva tapa soveltuu alueille, missä on suhteellisen vähän maanomistajia ja missä asianosaisten välillä vallitsee hyvä yhteishenki. Tapa on käyttökelpoinen varsinkin maaseutukunnissa. Käyttöoikeussopimusten ongelmana on reittien säilymisen turvaaminen. Sopimukset tulee muotoilla siten, että ne turvaavat reitin säilymisen myös kiinteistön vaihtaessa omistajaa. Reittien pysyvyys on kuitenkin turvattu vain sopimuksen voimassaoloajan.

Maaria–Ilmaristen tapauksessa käyttöoikeussopimukset eivät ole suositeltavin keino reittien perustamiseksi.

2.2.2. Ulkoilureittitoimitus

Reittien perustamiseksi on olemassa toinenkin tapa: ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittitoimitus. Ulkoilureittitoimitukset takaavat reittien jatkuvuuden kahdenkeskisiä sopimuksia paremmin.

Ulkoilulaki mahdollistaa ulkoilureitin perustamisen kiinteistön kautta, mikäli se on yleisen ulkoilutoiminnan kannalta tärkeää eikä siitä aiheudu huomattavaa haittaa kiinteistölle. Ulkoilureitin perustamiseksi pidetään paikalla ulkoilureittitoimitus, josta vastaa Maanmittauslaitos.

Maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittia varten sekä vahingoista ja haitoista suoritetaan korvaus maanomistajalle. Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaus maanomistajalle on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa ja mm. tarvittaessa poistaa reitiltä puita ja pensaita.

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä kolmella perusteella:

1) Ulkoilureittitoimitus sopimusten perusteella

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä maanomistajien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Ulkoilureittitoimitus turvaa tällöin reitin pysyvyyden.

2) Ulkoilureittitoimitus ulkoilureittisuunnitelman ja ELY-keskuksen päätöksen perusteella

Tämä menettely on suositeltava alueilla, joissa maanomistus on pirstaleinen, maanomistajia on paljon ja paineet ulkoilumahdollisuuksien lisäämiselle ovat suuret. Tapa on käyttökelpoinen mm. suurissa kaupunkikunnissa. Ulkoilureittisuunnitelman vahvistaa paikallinen ELY-keskus.

Maaria–Ilmarisissa toimitaan tällä tavalla. Alueelle on laadittu ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittisuunnitelma, jonka Varsinais-Suomen ELY-keskus vahvistaa.

3) Ulkoilureittitoimitus kaavaan merkityn reitin perusteella

Tämä tapa on suositeltava samoissa tilanteissa kuin edellinen, ELY-keskuksen päätökseen pohjautuva tapa. Tätä vaihtoehtoa voidaan käyttää, jos reittiasia on käsitelty kaavassa riittävällä tarkkuudella tai kaavan lisäksi on tehty erillinen ulkoilureittisuunnitelma.

2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde osayleiskaavaan

Ulkoilureittisuunnitelma on laadittu Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueelle. Suunnitelmaa on valmisteltu samaan tahtiin osayleiskaavan kanssa, ja ne ovat vaikuttaneet toistensa muotoutumiseen. Osayleiskaavan tavoitteista kerrotaan kohdassa 3.9. *Nykyinen ja tuleva maankäyttö*.

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit on osoitettu osayleiskaavassa yleispiirteisesti ja ulkoilureittisuunnitelmassa tarkemmin merkinöin.

Ulkoilureittisuunnitelman ja Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan luonnokset on viety yhtä aikaa käsittelyihin ja sen jälkeen nähtäville, ja näin on menetelty myös ehdotusvaiheessa.

Ulkoilureittisuunnitelman vahvistamista koskeva päätöksenteko eroaa kuitenkin osayleiskaavan hyväksymisprosessista. Ulkoilureittisuunnitelman vahvistamista haetaan Varsinais-Suomen ELY-keskukselta.

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun ja toteuttamisen vaiheet Maaria–Ilmarisissa kuvataan luvuissa 4 ja 5.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella on virkistysellisiä vahvuuksia: vesistöjä, laajoja metsiä ja kulttuurimaisemia.

3. SUUNNITTELUALUE

3.1. Sijainti

Ulkoilureittisuunnitelma on laadittu alueelle, jolla on vireillä Turun ja Liedon kaupunkien yhteinen Maaria–Ilmaristen osayleiskaava 2035. Osayleiskaava-alue sijaitsee linnuntietä n. 5–11 km etäisyydellä Turun keskustasta. Etäisyys Liedon keskustasta on n. 2–7 km.

Osayleiskaava-alue rajautuu lännessä Maarian altaaseen ja pohjoisessa Tampereen moottoritiehen. Etelässä alue ulottuu Kaarinan rajalle saakka. Kaava-alueen rajausta on kaavan laatimisen aikana laajennettu kattamaan Jäkärän ja Ilmaristen taajamat sekä Palovuoren alue Liedossa. Idässä rajana on Aurajokilaakso.

Ulkoilureittisuunnitelmaa laadittaessa on tarkasteltu laajempaakin aluetta, jotta reittien jatkuminen eri suuntiin, kuten Paimalantielle ja Koskennurmelle, tulisi turvattua.

3.2. Rooli seudullisessa viherverkostossa

Maarian altaan itäpuolella sijaitseva metsäalue on Turun kaupunkiseudun laajimpia metsiä. Alueelle tullaan ulkoilemaan ja liikkumaan kauempaakin; alue on suosittu esim. suunnistusmaastona.

Kaupunkiseudun jäljellä olevia laajoja metsiä uhkaavat paikoin rakentamispaineet, ja esim. lentokentän suunnalla metsät tulevat kutistumaan. Altaan itäpuolen virkistysellinen merkitys kasvaneekin tulevaisuudessa entisestään. Virkistyskäyttöä lisää myös Ilmaristen taajaman ja Turun pohjoisten asuinalueiden kasvu.

Maarian allas on vesistö, jonka virkistyskäyttöpotentiaalia voitaisiin hyödyntää paljon nykyistä enemmän. Vesistön ja sen ympäristön arvoa lisää sijainti seudullisessa viherverkostossa. Altaan eteläpäästä alkaa Vähäjoki, joka laskee Aurajokeen Koroistenniemen kohdalla. Vähäjoen varsi muodostaa viheryhteyden Turun keskustasta kaupungin pohjoisosiin.

Osayleiskaava-alueen eteläisimmät osat kuuluvat Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Jokilaakso on tärkeä viheryhteys Turun keskustasta ympäröivälle maaseudulle. Maisema on tällä osuudella säilynyt maaseutumaisena sekä Turun että Liedon puolella. Aurajokilaakso on nykyisinkin tärkeä virkistysalue.

3.3. Nykyinen reitistö

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueella on erilaisia ulkoiluun soveltuvia reittejä, mutta ne eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta.

Jäkärän eteläpuolisessa metsässä on 4,5 km pituinen Paavonpolku. Turun kaupungin ylläpitämät Paavonpolut ovat keskeinen osa kaupungin ulkoilureitistöä. Ne ovat monenlaisiin ympäristöihin sijoitettavia reittejä, jotka on merkitty maastossa puihin ja kiviin maalatuin symbolein. Paavonpolkujen jotkut osuudet ovat polkumaisia, toiset noudattelevat

kuntoratoja tai katuja. Jäkärän eteläpuolen Paavonpolku on maastoon merkitty metsäpolku. Maarian Mahti ry on sopimuksen mukaisesti vastaanottanut polun merkinnöistä ja muusta hoidosta.

Etelämpänä Maarian altaan itäpuolen metsissä kiertele n. 4,5 km mittainen "Kivikauden poluksi" kutsuttu maastoon merkitty polku, jonka urheiluseura Maarian Mahti ry on toteuttanut talkootyönä 1990-luvun alussa. Reitti on mm. lenkkeilijöiden ja koiranulkoiluttajien suosiossa. Reitin linjaaminen ja ylläpito on aiheuttanut toisinaan erimielisyyksiä maanomistajien kanssa. Seuralla ei ole myöskään pysyviä resursseja sen aktiiviseen kunnostukseen, joten kunnossapito on osoittautunut haastavaksi. Alueella on ollut myös Ilmaristen kuntoradalle suuntautunut merkitty polku. Yhteys on yhä kulkukelpoinen, vaikka viitoitus ei ole enää kaikilta osin nähtävissä.

Paavonpolun ja Kivikauden polun lisäksi Maarian altaan itäpuolen metsissä risteilee muita, merkitsemättömiä polkuja. Eksymisen mahdollisuus on olemassa, koska polku-uria on paljon ja alue on laaja.

Ilmaristen taajaman kupeessa sijaitsee kuntorata, jota käytetään lenkkeilyyn ja mahdollisuuksien mukaan hiihtoon. Jäkärää lähin kuntorata on Koskennurmessa osayleiskaava-alueen ulkopuolella.

Aivan Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueen eteläkärjessä kulkee Suomen Sydän -kulttuurikuntolureitti. Se on n. 11,5 km pitkä reitti, jonka päätepisteet ovat Maaherran makasiini Turun tuomiokirkon kupeessa sekä Liedon Vanhalinna. Reitin toteuttamisessa mukana ovat olleet Varsinais-Suomen Kulttuurirahasto, Turun Yliopistosäätiö, Turun yliopisto, Liedon Vanhalinna -säätiö ja Turun kaupunki. Osayleiskaava-alueen ulkopuolella Vanhalinnassa on muitakin kulttuuripolkuja: Aura-joen rannassa kulkeva Ystävänpolku sekä linnavuoren ympäristöön sijoittuvat Arkeologiapolku ja Historiapolku.

Ilmaristen taajamaa halkovan Vanhan Tampereentien varressa on pyörätie, samoin joillakin Ilmaristen ja Jäkärän kaduilla. Paimalantien varressa osayleiskaava-alueen ulkopuolella on pyörätie, joka yhdistää Jäkärän tiiviisti rakennettuun Turkuun. Tieltä avautuu näkymiä Maarian

Suunnittelualueen reunaa pitkin virtaa Paattistenjoesta Vähäjoeksi nimensä muuttava vesistö, johon on padottu Maarian allas. Kuvassa Paattistenjoki Koskennurmen kohdalla.

Vähäjoki yhdistää suunnittelualueen Koroistenniemeen ja Aurajokeen.

altaalle ja viljelymaisemiin. Paimalantieltä pääsee Kivikauden polulle kävelysiltaa pitkin Kukonmäen kohdalta. Viime vuosina on toteutettu pyötätiet Jäkärlästä Koskennurmeen ja Yli-Maarian yhtenäiskoulun suuntaan.

Metsämäen raviradan ja Hagan kartanon ympäristössä risteilee ravi-käyttöön tarkoitettuja reittejä. Reitit on vuokramaalle perustanut Turun Hippos ry, joka myös ylläpitää niitä.

3.4. Alueen virkistyskäyttötapoja

Lenkkeily, polkujuoksu ja patikointi

Maarian altaan itäpuolen polut ovat suosittuja kävely- ja juoksureittejä. Joillakin osuuksilla polut ovat liejuuntuneet ja alkaneet siksi levitä. Pitkospuut hillitsisivät näitä haittoja. Paikoitellen puiden juuret ovat paljastuneet kulumisen vuoksi. Myös tällaisilla paikoilla tarvittaisiin haittoja ehkäiseviä toimenpiteitä.

Maarian Mahti ry on järjestänyt Maaria Trail -polkujuoksutapahtumia vuodesta 2016. Osanottajia on ollut tapahtumaa kohti noin sata.

Koiranulkoilutus

Koiranulkoiluttajat käyttävät paljon Kivikauden polkua sekä muita polkuja. Karhunojantien varrella Jäkärlästä etelään on koira-aitaus.

Hiihto ja luistelu

Maarian altaan jäätä sekä allasta ympäröiviä metsiä ja peltoja on lumisina talvina käytetty ahkerasti hiihtämiseen. Alueelta on aikaisemmin ollut yhteys myös lentokentän pohjoispuolen laduille.

Maarian Mahti ry tekee latu-urat Maarian altaan jäälle, mikäli olosuhteet sen sallivat. Rajoittavia tekijöitä ovat olleet huono lumi- ja jäättilanne

sekä altaan vedenpinnan säätely. Mahdin urheilutalon paikkeilta pohjoiseen suuntautuvan lenkin pituus on 4,5 km ja etelään suuntautuvan 5,5 km. Reitit on tarkoitettu kaupunkilaisten kuntohihtämistä sekä kouluisten talviliikuntapäiviä varten.

Maarian Reipas ry on pitänyt yllä 2,5 km latua Maarian uimarannan ympäristössä sekä siitä etelään suuntautuvaa lenkkiä, jolloin ladun kokonaispituudeksi on saatu 5 km.

Liedon Luja ry:llä on ollut aikoinaan 5 km latu, joka on lähtenyt Ilmaristen kuntoradalta, mutta tätä reittiä ei voi enää hyödyntää. Nykyisin hiihdetään Ilmaristen kuntoradalla, mutta yhteyttä Turun puolen maastoihin kaivataan.

Turun kaupunki tekee ladut Koskennurmen kuntoradalle, jos lumitilanne sen sallii.

Altaan jäällä harrastetaan myös luistelua, kun olosuhteet sen sallivat.

Suunnistus

Maarian altaan itäpuoli on suosittu suunnistusalue laajojen metsiensä ansiosta. Alueesta on tehty suunnistuskarttoja.

Maarian Mahti järjestää vuosittain alueella kolme kuntosuunnistustapahtumaa (Turku-Rastit), joista kuhunkin on osallistunut 280–325 henkilöä. Mahti myös järjestää vuosittain suunnistusviikon Jäkärlän koulun oppilaille sekä suunnistustapahtumia mm. partiolaisille ja työyhteisöille. Liedon Parma järjestää vuosittain kaksi kuntosuunnistustapahtumaa (Satarastit). Osanottajia on tapahtumaa kohti n. 200 henkilöä. Parma järjestää suunnistusviikon Ilmaristen koulun oppilaille. Maarian altaan itäpuolella on myös kiintorastiverkosto, jota Turun kaupunki on tukenut.

Maarian altaan jäälle tehdään pakkastalvina kymmenen kilometriä latua.

Ratsastus

Tastossa sijaitsee ratsastuskoulu, ja ratsuja on myös useissa yksityistalleissa. Ratsastuskoulun käytössä on lyhyitä maastoreittejä, joista on sovittu maanomistajien kanssa.

Maarian altaan itäpuolen metsissä risteilee paljon polkuja, joita myös ratsastajat käyttävät. Metsämäen raviradan maneesia käyttävät myös Taston suunnan ratsastajat.

Metsäpoluilla ratsastaminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin. Ratsastusoikeus koskee myös yksityisiä teitä. Sillä, että toimintaa harjoitetaan kaupallisessa mielessä, ei ole merkitystä jokamiehenoikeuksien kannalta. Toisen omaisuudelle ei kuitenkaan saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa. Ratsastaja ei saa kuluttaa tietä niin, että se nostaa tienpidon kustannuksia, eikä maastoon saa jäädä pysyviä jälkiä. Laajamittainen poluilla ratsastaminen yleensä aiheuttaa tällaista haittaa, joten ratsastamisesta tulisi tuolloin sopia. Yksityisten teiden käyttöön tulee saada lupa, jos ratsastus selvästi lisää tien kunnossapitokustannuksia.

Viljellyillä mailla ei saa ratsastaa luvatta. Kuntoradoilla ja pyöräteillä ratsastaminen on lähtökohtaisesti kiellettyä, samoin yleiseen käyttöön kunnostetuilla laduilla.

Maastopyöräily

Osayleiskaava-alueella harrastetaan maastopyöräilyä. Maastossa tai yksityistiellä pyöräileminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin. Toisen omaisuudelle ei kuitenkaan saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa. Pyöräilyn aiheuttama maaston kuluminen riippuu muun muassa sääolosuhteista, vuodenajasta ja maaperästä sekä pyöräilyn määrästä. Maastopyöräily ei sovi arvokkaisiin luontokohteisiin eikä kallioalueille. Maastopyöräilyn tulisi tapahtua ensisijaisesti poluilla.

Mopoilu

Moottorijoneuvolla ajaminen maastossa ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, vaan siihen tarvitaan maanomistajan lupa. Osayleiskaava-alueen poluilla, kuten Kivikauden polulla, mopoillaan kuitenkin myös luvatta. Mopoilu aiheuttaa maaston kulumista ja juuristovaurioita. Mopoilun haittana ovat myös melu ja ristiriitatilanteet ulkoilijoiden kanssa.

Sienestys ja marjastus

Altaan itäpuolen metsistä löytyy hyviä sieni- ja marjapaikkoja, ja aluetta käytetäänkin yleisesti sienestykseen ja marjastukseen.

Metsästys ja kalastus

Altaan itäpuolen metsiä käytetään metsästykseen. Altaalla kalastetaan ainakin sillan paikkeilla sekä altaan pohjoispäässä. Aurajokisäätiö teetti Maarian altaalla koekalastukset elokuussa 2009. Koekalastuksen perusteella kalakanta oli melko runsas. Saaliiksi saatiin kaikenkokoista kalaa, mutta petokalojen osuus saisi olla suurempi. Esimerkiksi kuha saattaisi sopeutua altaan sameaan ja syvään veteen ja lisäisi altaan

kalastuksellista virkistysarvoa. Aurajokisäätiön hankkeesta kerrotaan myös kohdassa 6.6. *Yhteistyö alueellisten toimijoiden kanssa.*

Kaloilla on vaellusyhteys merestä Maarian altaan patoon asti. Pato estää kuitenkin vaeltavien kalojen pääsyn altaaseen. Turun kaupungin tavoitteena on laskea padon patoturvallisuusluokkaa, mikä mahdollistaisi luonnonmukaisen avouoman toteuttamisen padon kohdalle. Tällöin myös kalojen pääsy altaaseen pystyttäisiin mahdollistamaan.

Uinti

Suunnittelualueella sijaitsee Turun kaupungin yleinen uimaranta Jäkärlän eteläpuolella hiekkakuoppaan muodostuneessa lammessa. Uimarantaa käytetään myös talvisin. Sen veden laatu on hyvä, ja sitä tarkkaillaan säännöllisesti. Uimaranta on kaikenikäisten suosiossa ja houkuttelee kävijöitä pohjoisesta Turusta ja kauempaakin. Uimarantaosuus on kuitenkin melko lyhyt ja nopeasti syvenevä. Muut lammen rannat ovat monin paikoin jopa vaarallisen jyrkät. Uimarannan varustelutasoa ja viitoitusta on parannettu viime vuosina. Erityispiirteenä on suosittu uimaponttoni.

Ranta-asukkaat käyttävät Maarian allastakin uintiin. Rannoilla on myös saunoja.

Maarian altaan vesi on savisameaa, koska allas on padottu savikko-laaksoon ja koska Paattistenjoki virtaa savikkojen halki. Vesistöä kuormittavat sen valuma-alueella harjoitettava maa- ja metsätalous sekä haja-asutuksen ja pienteollisuuden jätevedet. Altaassa esiintyy vuosittain sinileväkukintoja. Altaan ekologinen tila on välttävä. Sen hydro-morfologinen tila on välttävä ja fysikaalis-kemiallinen tila huono.

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimaranta on käytössä niin kesällä kuin talvellakin.

Altaan hygieenistä laatua kuvaavat bakteeripitoisuudet ovat olleet useina vuosina koholla, mikä kertoo jätevesikuormituksesta ja altaan ajoittaisesta soveltumattomuudesta uimavedeksi.

Soutu ja melonta

Maarian allasta käytetään soutamiseen ja melontaan. Asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja rannassa eri puolilla allasta. Asukastyöpa-joissa altaalle toivottiin pienten soutuveneiden ja kanoottien vuokrausmahdollisuutta.

Polttomoottorikäyttöisten veneiden käyttö on altaan suoja-alueääräyksissä kielletty, koska veneiden polttomoottorit poistavat savukaasut veden sisään. Altaan käyttö varavesilähteenä on kuitenkin lopetettu, mikä saattaa muuttaa tilannetta. Suoja-alueääräyksistä ja altaan tulevaisuudesta kerrotaan kohdassa 3.9. *Nykyinen ja tuleva maankäyttö*.

Myös Aurajoella harrastetaan melontaa. Melontalaitureita on osayleiskaava-alueen ulkopuolella mm. Vanhalinnassa ja Halistenkoskella. Aurajokisäätiö vuokraa kanootteja ja järjestää melontaretkiä.

Yleisurheilu ja pallopelit

Jäkärän urheilupuisto sijaitsee keskeisellä paikalla Jäkärän taajamassa. Urheilupuisto on perinteikäs, viihtyisä ja monikäyttöinen. Sitä käytetään yleisurheiluun ja pallopeleihin niin koululiikunnassa kuin vapaa-ajan laji- ja lähiliikunnassakin. Ilmarisissa on Halmelan tekonurmikenttä sekä hiekkakenttä yhtenäiskoulun yhteydessä.

Lintuharrastus

Maarian allas on lintujen muutonaikainen levähdyspaikka. 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa altaan pinnankorkeuden vaihtelut olivat vedenoton seurauksena nykyistä suurempia ja paljastuneet rantalietteet tarjosivat ruokailumahdollisuuksia monille kahlaajille. Altaan veden korkeus on säännöstelyllä pidetty 1990-luvun loppupuolelta asti tasaisempana kuin edeltävänä aikana.

Lintuharrastukselle otollisimpia paikkoja on altaan eteläpää. Lintuharrastajat käyttävät pysäköintiin sorakenttää, joka sijaitsee padon luoteispäässä.

Geokätköily

Geokätköily on ulkoiluharrastus, jossa piilotetaan ja etsitään geokätköiksi kutsuttuja rasioita koordinaattien avulla. Maarian altaan ympäristöä käytetään tähänkin harrastukseen.

3.5. Luontoarvot

Suunnittelualueelta on tehty osayleiskaavoituksen pohjaksi luontoselvitykset sekä Turun että Liedon puolelta (Suomen Luontotieto Oy 2008 a; Suomen Luontotieto Oy 2008 b). Selvityksiä täydennettiin osayleiskaava-alueen laajennettua (Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy 2016; Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy 2018). Selvityksissä tutkittiin kasvillisuustyyppejä, pesimälinnustoa ja liito-oravia.

Osa Haagasta on mukana asemakaavoitusta varten tehdyssä luontoselvityksessä (Ympäristökonsultointi JYNX 2018). Suunnittelualuetta koskevaa luontotietoa on saatu myös laajemmista selvityksistä (esim. Turun kaupungin liito-oravaselvitys keväällä 2008; Varsinais-Suomen perinnemaisemat).

Turun kaupungin ympäristönsuojelu on tehnyt osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana tarkennuksia aluetta koskevaan luontotietoon. Näihin sisältyi mm. maastokäynti ulkoilureittisuunnitelman kannalta keskeisille Korkiakallion ja Maarianmetsän alueille (3.5.2018).

Luontoarvojen huomioimisesta ulkoilureittien linjaamisessa ja levähdyspaikkojen toteuttamisessa kerrotaan kohdassa 7.12. *Luontoarvojen huomioiminen ja reittien luontovaikutukset*.

3.5.1. Metsät

Osayleiskaava-alueen maastonmuodot ovat vaihtelevia, joten metsäkasvillisuuskin vaihtelee selänteiden lakien kalliomänniköistä mustikkatyyppin metsiin ja lehtolaikkuihin. Altaan itäranta on altaan pohjoisosissa metsäistä. Rannat ovat monin paikoin jyrkkiä ja jopa alttiita maanvyörymille.

Maarian altaan itäpuolella on laaja yhtenäinen metsäalue, joka jatkuu myös Pahkalaukkaantien itäpuolelle. Metsätalous on alueella kuitenkin intensiivistä, joten varttuneita metsiä on vähän ja suuri osa alueesta on taimikkoa tai nuorta metsää. Kosteat notkelmat on usein ojitettu, mutta muutamia metsälain 10 §:n mukaisia korpipainanteita ja pienvesien lähiympäristöjä alueelta löytyy. Metsäalueen pohjoisosissa rautatien eteläpuolella on varttuneempaa metsää. Siellä on myös useita karuja kallionlakia, jotka täyttävät metsälain 10 §:n erityisen tärkeän elinympäristön kriteerit. Tällaisia kallioita on paikoin myös Liedon puolella, mm. Ilmaristen kuntoradasta luoteeseen.

< Maarian altaan keski- ja pohjoisosissa rannat ovat voimakaspiirteisiä ja pitkälti metsäisiä.

> Eteläpäättä hallitsevat laajat, alavat pellot ja niityt, joille kerääntyy lintuja muuttoaikaan.

Talousmetsä ei aina houkuta virkistäytymään. Laajat hakkuut ja taimikot tekevät Maarian altaan itäpuolisista metsistä myös vaikeakulkuisia. Kuva ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta.

Myös Palovuorella Lausteenojan ja Aurajokilaakson välissä on laaja metsäalue. Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana, joulukuussa 2021, silloinen Liedon kunta teki esityksen n. 26 hehtaarin luonnonsuojelu-alueen perustamiseksi Palovuoren laelle. Päätös **Palovuoren luonnonsuojelualueen** perustamisesta tehtiin 16.3.2022. Palovuoren alue on laaja ja edustava luonnontilainen kallioalue. Sen puusto on pääosin luonnontilaista, valtapuustona kilpikaarnamännyn ja vanhat kuuset. Alueen keskiosassa on monimuotoinen suoalue, jonka kasvillisuus vaihtelee puuttomista nevapinnoista runsaspuustoihin rämeisiin vaihettuen korpiin ja soistuneisiin reunametsiin.

Osayleiskaava-alueella on kolme luonnonsuojelulain 29 §:n mukaista suojeltavaa luontotyyppiä. Kaksi näistä on pähkinäpensaslehtoja. **Paimalan pähkinäpensaslehto** sijaitsee Maarian altaan sillan tuntumassa altaan itärannalla. Alueella kasvaa pähkinäpensaiden lisäksi mm. taikinamarjaa. **Korkiakallion pähkinäpensaslehto** sijaitsee etelämpänä Maarian altaan rannassa kohoavan Korkiakallion rinteessä. Paikalla kasvaa n. 40 yli kaksimetristä pähkinäpensasta. Aluskasvillisuuteen kuuluu kuivan rinnelehdon lajistoa.

Kolmas suojeltavan luontotyypin kriteerit täyttävä kohde on ravirata-alueella sijaitseva jalopuumetsikkö, **Metsämäen jalopuulehto**, joka on yksi Turun edustavimmista sisämaan jalopuulehtolaikuista. Alueella kasvaa n. 30 suurta tammea. Kohde on luokitukseltaan kuiva sinivuokotyypin rinnelehto.

3.5.2. Niityt ja kedot

Maarian altaan töyräät ovat suunnittelualueen pohjoisosissa korkeat, ja niillä kasvaa paikoitellen niittymäistä kasvillisuutta. Ahteiden ketokasvillisuus on taantunut heinittymisen myötä. Huomionarvoista ketokasvillisuutta löytyy mm. Metsärannasta.

Altaan eteläosissa rannat ovat alavia ja peltojen ympäröimiä. Vesialuetta reunustaa vesiensuojelullisista syistä perustettu suojavyöhyke. Vyöhykkeen lajisto ei ole erityistä.

Myös Aurajoen ja siihen laskevan Lausteenojan varsilla on niittymäistä kasvillisuutta. Osa Lausteenojan varresta on noteerattu julkaisussa *Varsinais-Suomen perinnemaisemat*. Inventoituja perinnemaisemia on myös Kanta-Liedon osayleiskaava-alueen puolella Ristinpellossa ja Vanhalinnassa.

3.5.3. Liito-orava

Liito-orava suosii varttuneita kuusikoita, jotka tarjoavat kolohaapoja pesäpaikoiksi ja lehtipuita ruokailupuiksi. Tällaisia metsiä löytyy myös osayleiskaava-alueelta, ja alueella liikkuvista liito-oravista on tehty vuosittain havaintoja.

Turun puolella havaittiin vuonna 2008 liito-oravaselvitystä tehtäessä yksi asuttu liito-oravan elinpiiri, joka sijaitsee Maarian uimarannan koillispuolella. Alueella on kuusikoiden lisäksi entiselle pellolle kasvanutta lehtipuustoa, joka soveltuu hyvin liito-oravan ruokailumetsäksi.

Jäkärän eteläpuolella radan varressa sijainnut vanha elinpiiri todettiin tuolloin autioituneeksi, mutta sittemmin reviiri on otettu uudelleen käyttöön. Liedon ja Turun rajalla sijaitsevan Haaganmäen länsipuolen metsäalueet ovat myös liito-oravan asuttamia. Samoin Turku–Tampere-moottoritien ja Liedon kuntarajan välisellä metsäalueella on liito-oravan revierejä. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja tunnetaan myös Haagasta.

On muistettava, että liito-oravien reviirit eivät välttämättä ole jatkuvasti asuttuja: eläin voi ottaa käyttöönsä uuden alueen, ja asutut reviirit voivat autioitua ja tulla muutaman välivuoden jälkeen taas uudelleen asutuiksi.

3.5.4. Linnusto

Maarian altaan itäpuolisilla alueilla ei ole erityisen vanhaa metsää, mutta paikoin löytyy kuitenkin varttuneita metsäkuvioita, joissa pesii joitakin vanhan metsän lintulajeja, kuten hömötiaisia ja puukiipijöitä sekä tikkoja. Varttunutta metsää on erityisesti radan eteläpuolella Jäkärän tuntumassa.

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueelta tehdystä luontoselvityksestä ilmenee, että huomionarvoinen linnusto keskittyy Maarian altaan itäpuolisiin metsiin ja siellä erityisesti Jäkärän eteläpuoliselle alueelle. Uhanalaisista tai vähälukuisista lintulajeista altaan itäpuolen metsissä tavattiin mm. pyitä, palokärkiä, harmaapäätikkoja, käkiä, käenpiika, til-taltteja, kanahaukkoja ja lehtopöllö. Näiden lajien elinympäristöt vaihtelevat: esim. pyy suosii kosteita kuusikoita, kun taas harmaapäätikat viihtyvät haavikoissa, jalopuulehdoissa ja kulttuuriympäristöissä.

Uhanalaisia tai vähälukuisia kulttuuriympäristöjen lintuja, joita Maarian altaan ja Paattistenjoen rannoilla luontoselvityksen aikaan tavattiin,

ovat pikkulepinkäinen, pensastasku ja kottarainen. Allas toimii joidenkin kahlaajien muutonaikaisena levähdyspaikkana. Tuolloin niitä ja myös muita muuttavia lintuja tavataan etenkin altaan eteläpään rantaniityillä ja pelloilla.

3.6. Kulttuurihistorialliset arvot

3.6.1. Kiinteät muinaisjäännökset

Kiinteät muinaisjäännökset keskittyvät niin Turussa kuin Liedossakin voimakkaasti jokilaaksoihin. Näin ollen myös osayleiskaava-alueelta tunnetaan lukuisia muinaisjäännöksiä.

Kivikautisia muinaisjäännöksiä on Turussa löydetty varsinkin Maariasta. Niitä tavataan alueilta, jotka kivikaudella merenpinnan ollessa nykyistä paljon korkeammalla sijaitsivat lämpimiin ilmansuuntiin viettävillä, usein hiekkaisilla rannoilla. Tällaisia paikkoja on Maarian altaan itäpuolella nykyisen uimarannan ympäristössä. Nämä asuinpaikat kuuluivat ensimmäisiin asuttuihin paikkoihin nykyisen Turun alueella, koska ne korkeina kohoumina paljastuivat varhain veden alta.

Maarian uimarannan alue ympäristöineen on soranoton ja paikalla toimineen tiilitehtaan jäljiltä rajusti ihmisen muokkaamaa. Muinaisjäännöksiä alueella on voinut olla nykyisin tunnettujen lisäksi muitakin, mutta ne ovat saattaneet tuhoutua soranotossa. Kivikautiset kiinteät muinaisjäännökset ovat yleensä maanalaisia asuinpaikka- ja kulttuurikerrostumia.

Em. kivikautisilta asuinpaikoilta on löydetty runsaasti tietäntyyppistä kampakeramiikkaa. Löydöt ovat olleet niin huomattavia, että niiden perusteella tämä kampakeramiikkatyyppi on nimetty Jäkärän keramiikaksi.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä on osayleiskaava-alueella erityisesti Aurajokilaaksossa sekä sorakuoppaan muodostuneen Maarian uimarannan tuntumassa.

Maarian vanhin peltoviljely ja talonpoikaisasutus keskittyivät Paattistenjoen ja Vähäjoen laaksoihin. Maisemaa luonnehtivat nykyisinkin pellot ja jyrkät jokiahteet sekä kalliokumpareille ja metsäsaarekkeisiin sijoittuvat pihapiirit. Kuvassa Paattistenjoen vartta Jäkärän länsipuolella.

Osayleiskaava-alueen rautakautiset muinaisjäännökset sijaitsevat Aurajokilaaksossa sekä Maarian altaan sillan tuntumassa. Heti alueen ulkopuolella Vähäjokilaaksossa on myös useita muinaisjäännöskohteita. Osayleiskaava-alueelta tunnetaan asuinpaikka- ja kalmistoalueita sekä kuppikiviä. Näistä kuppikivet ovat maanpäällisiä muinaisjäännöksiä.

Rautakautiset asuinpaikat, kalmistot ja kuppikivet sijaitsevat tyypillisesti – niin myös tällä alueella – peltojen ympäröiminä kalliokumpareilla, metsäsaarekkeissa tai metsänreunoissa. Monessa tapauksessa tällaiset paikat ovat nykyisinkin asuttuja.

Sekä silmin nähtävät että maanalaiset kiinteät muinaisjäännökset tuovat alueelle historiallista syvyyttä. Niitä kannattaakin hyödyntää ulkoilureitistön etappeina, kuten on tehtykin toteutettaessa alueelle Kivikauden poluksi kutsuttu ulkoilureitti.

Muinaisjäännökset ovat muinaismuistolaila rauhoitettuja ja tuovat näin omat rajoituksensa ulkoilureittien linjaamiseen ja rakentamiseen. Periaatteena voidaan pitää, että olemassa olevia polkuja saa käyttää, viitoittaa ja osoittaa ulkoilureittisuunnitelmassa, vaikka ne kulkisivatkin muinaisjäännösalueen halki.

Jos rakennettu ulkoilureitti tai levähdyspaikkaan liittyviä rakenteita aiotaan toteuttaa muinaisjäännösten läheisyyteen, on oltava yhteydessä museokeskukseen. Tästä kerrotaan tarkemmin kohdassa 7.11. *Muinaisjäännösten huomioiminen.*

3.6.2. Kulttuurimaisemat ja rakennetut kulttuuriympäristöt

Maarian altaan ympäristö

Maariasta on tehty maisemahistorian selvitys, joka osayleiskaava-alueen ja sen ympäristön osalta pohjautuu 1760–1860-luvuilta peräisin oleviin karttoihin. Vanhat kartat tarjoavat hyvän lähtökohdan tutkia maiseman ja maankäytön muutoksia ja sen myötä arvottaa kulttuuri- maisemia. Kartoissa erottuvat mm. pellot, niityt ja hakamaat, talojen tontit ja kulkuväylät.

Maarian asutus painottui vuosisatojen ajan Paattistenjoen/Vähäjoen laaksoon. Vanhat kantatilat sijaitsivat peltojen ympäröiminä jokilaaksossa. Aivan jokivarressa oli niittyä. Maarian altaan ympäristön

vanhimmat pellot sijaitsevat altaan etelä- ja keskiosan ympärillä sekä Jäkärän taajaman länsipuolella. Pitkään viljelyssä olleita peltoja jäi myös veden alle, kun allas vuonna 1980 rakennettiin.

1780-luvulta peräisin olevasta kartasta voidaan nähdä, että joen itäpuolella levittäytyi tuolloin laaja metsäalue. Sen keskellä oli muutama pieni niitty, jotka nykyisessä maisemassa erottuvat Karhunojan taloa ympäröivinä peltoina. Tastonkulma oli tuolloin vielä metsäistä: nykyisin hevoslaitumina toimivat pellot on raivattu enimmäkseen myöhemmin.

Aurajokilaakso

Aurajokilaaksossa on havaittavissa merkkejä ihmistoiminnasta jo noin 7000 vuoden takaa. Laakso on ollut yhtäjaksoisesti asuttu ainakin rautakaudelta saakka. Jokilaakson kulttuurimaisema sai nykyisenlaisen hahmonsä keskiajalla viljelyn tehostuessa. Keskiajan maataloudessa niityillä oli tärkeä rooli, ja niittyä saattoikin olla jopa kaksi kertaa peltojen määrä. Niittyjen suuri määrä myös näkyy 1700–1800-lukujen vaihteen kuninkaankartastossa. Kuitenkin tuolloin Aurajokilaakso osayleiskaava-alueella oli jo lähes kokonaan peltoviljelyssä.

Aurajokilaakso edustaa lounaiselle viljelysseudulle ominaista viljavan jokilaakson vanhaa ja vaurasta kulttuurimaisemaa. Vanha asutus sijoittuu metsäsaarekkeille ja selänteiden reunoille. Historialliset kerrostumat ovat harvinaisen runsaat. Aurajokilaakso onkin valittu yhdeksi maamme *valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista*. Ne määriteltiin alunperin ympäristöministeriön julkaisussa *Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueiden määrittäminen II*. Rajauksia on myöhemmin päivitetty. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät arvokkaiden maisema-alueiden huomioimista alueiden käytössä.

Aurajokilaaksoon sijoittuu myös esihistoriallinen Vanhalinnan linnavuori, joka on nimetty *valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi*. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on Museoviraston laatima inventointi. Vanhalinnaa koskeva raja-alue sisältää itse linnavuoren lisäksi ympäröiviä peltoaukeita vanhoine asuinpaikkoineen ja ulottuu Haagasta Vääntelänkoskelle saakka. Näin ollen myös osayleiskaava-alueen eteläisimmät osat mukaan lukien Hagan kartanomiljöö sijaitsevat tällä arvoalueella.

Vanhalinnan linnavuori kohoaa Aurajokilaakson kulttuurimaisemassa. Muinaislinna ei sijaitse Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueella mutta näkyy komeasti Haagan suunnalta.

Varkaantie

Osayleiskaava-aluetta halkova Varkaantiekseksi kutsuttu reitti on osa historiallista maantietä, joka muodostui viimeistään myöhäiskeskiajalla merkittäväksi Varsinais-Suomen ja Satakunnan yhdystieksi. Turusta Oripäähän kulkeva keskiaikainen tieosuus on nimeltään Varkaantie. Reitti jatkuu Huovintie-nimisenä edelleen Köyliön kautta Ulvilaan. Varkaantie kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

Turun kaupunkialueella säilynyt tieosuus alkaa Virusmäentieltä ja jatkuu Maarian kirkon ja pappilan välistä Ilmarisiin ja sieltä Aurajokea myötäillen Liedon, Auran ja Pöytyän kautta Oripäähän asti. Tien linjaus on säilynyt Turun kaupunkialueen ulkopuolella lähestulkoon alkuperäisenä.

3.7. Maisemalliset arvot

Maisemalliset arvot keskittyvät osayleiskaava-alueella Aurajokilaaksoon, Lausteenojan varteen sekä Maarian altaan tuntumaan.

Aurajokilaakso

Kuten edellä jo mainittiin, Aurajokilaakso on yksi valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Se valittiin myös vuonna 1992 yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Kansallismaisemista ei ole tehty rajausta.

Osayleiskaava-alueella Aurajokilaakso on säilynyt varsin sopusointuisena viljelymaisemana, jota kalliokumpareille ja mäenrinteille rakennut vanha asutus rikastuttaa. Maisema avautuu komeimmin osayleiskaava-alueen ulkopuolella sijaitsevalta Vanhalinnan linnavuorelta.

Kuitenkin myös joitakin maisemahäiriöitä on kulttuuriympäristöön noussut. Häiritsevimpiä tekijöitä Vanhalinnan linnavuoren laelta avautuvassa maisemassa ovat Haagantien varren kasvihuone ja Vanhan Tampereentien varren teollisuusrakennukset sekä avointa maisemaa halkova voimalinja.

Alueellisesti tai paikallisesti arvokkaaksi määriteltyä maisemaa Lausteenojan varrella.

Aurajokeen laskeva Lausteenoja virtaa vaihtelevissa maisemissa.

Haagantien tai Vanhan Tampereentien tuntumaan sijoittuvat toiminnot näkyvät maisemassa kauas. Esim. Haagantien asutus ja ravirata näkyvät selvästi Vanhalinnan laelta katseltaessa. Siksi mitä tahansa toimintaa kyseiselle alueelle sijoitettaessa on huomioitava Aurajokilaakson maisema-alueen läheisyys.

Lausteenojan varsi

Lausteenojan varsi ja Palovuoren luoteisrinne on määritelty alueellisesti tai paikallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Metsäisen Palovuoren kohdalla Lausteenoja virtaa kapeassa mutta osin hyvinkin jyrkäpiirteisessä laaksossa. Alajuoksulla Lausteenoja kulkee peltomaiseman halki mutkitellen voimakkaasti. Lausteenojan notko on varsin syvä ja pääosin avointa tai puoliavointa niittymaisemaa. Rakennetut alueet on rajattu maisema-alueen ulkopuolelle.

Maarian allas

Erityisiä maisemallisia arvoja löytyy myös Maarian altaan ympäristöstä. Altaan pohjoisosien maisema on pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Allasta rajaavat jyrkät niittymäiset ahteet ja sankkaa metsää kasvavat rannat. Eteläisellä osuudella rannat ovat alavia, peltoja on paljon ja talot sijaitsevat metsäsaarekkeissa. Altaan rantamaisemat ovat enimmäkseen sopusointuisia, vaikka itse allas on alueella uudehko elementti. Altaan rantaviiva havainnollistaa hyvin rantaviivaa kivi- ja pronssikauden vaihteessa.

Maarian altaan maisema-alueen rajausta on tehty osayleiskaavatyön aikana, samoin *luonnon ja/tai maiseman kannalta merkittävä joen- tai purovarsi* -kaavamerkinnän rajausta. Molemmat merkinnät jatkuvat osayleiskaava-alueen ulkopuolelle Yleiskaava 2029:n alueelle.

3.8. Maanomistus

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueella on merkittävästi yksityistä maanomistusta. Turun ja Liedon kaupunkien maanomistusta on varsinkin taajamien läheisyydessä. Turun kaupunki omistaa laajahkon metsäalueen Jäkärän eteläpuolella. Viime vuosien aikana Turun kaupunki on hankkinut lisää maa-alueita Maarian altaan itäpuolelta mm. virkistyskäyttöä varten. Myös Maarian altaan eteläpää on kaupungin omistuksessa, samoin Metsämäen ravirata ympäristöineen ja suurin osa Haagasta. Liedon kaupunki omistaa mm. peltoa Haagantien itäpuolella ja metsää Pahkalaukkaantien tuntumassa sekä osia Palovuoresta. Kaupunkien maanomistukset näkyvät ulkoilureittisuunnitelman tarkemmissa kartoissa.

3.9. Nykyinen ja tuleva maankäyttö

Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan tavoitteista kerrotaan osayleiskaavan selostuksessa. Tässä kaavan tavoitteita ja ratkaisuja käsitellään lyhyesti erityisesti siitä näkökulmasta, miten ne ovat vaikuttaneet ulkoilureittisuunnitelman lähtökohtiin ja ratkaisuihin.

3.9.1. Asuminen

Nykytila:

Asutusta osayleiskaava-alueella on Jäkärän ja Ilmaristen taajamien lisäksi Haaganmäessä, Tastonkulmassa, Vanhan Tampereentien tuntumassa, Väänteläntien läheisyydessä ja Karjalaishylässä.

Osayleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut:

Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan tavoitteena on tutkia erityisesti Jäkärän ja Ilmaristen palveluihin ja infrastruktuuriin tukeutuvan rakentamisen lisäämistä. Esitetyt uudet asuinalueet sijoittuvat ensisijaisesti olemassa olevien taajamien sekä Vanhan Tampereentien tuntumaan.

Vaikutus ulkoilureittisuunnitelmaan:

Uudet asuinalueet supistavat toteutuessaan jonkin verran virkistykseen käytettyjä metsäalueita etenkin Maarian altaan itäpuolella ja Palovuoren alueella. Metsäalueiden supistumista voidaan kompensoida parantamalla virkistyskäyttöön jäävien alueiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja virkistyspalvelutarjontaa.

Uusi asutus tuo lisää virkistyskäyttöä alueelle. Tästäkin syystä on tärkeää, että virkistyskäytön kehittämistä on tutkittu jo osayleiskaavan laadinnan aikana ja ulkoilureittisuunnitelma sekä ulkoilureittitoimitukset mahdollistavat reittien toteuttamisen. Väestöpohjan lisääntyminen tuo perusteita investoida ulkoilureittisuunnitelman toteuttamiseen.

3.9.2. Maa- ja metsätalous ja virkistys

Nykytila:

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alue on nykyisin enimmäkseen maa- ja metsätaloustaloudessa. Maatalous on pitänyt peltomaiset avoimina, mikä on maisemakuvan ja myös virkistysarvojen kannalta tärkeää.

Osayleiskaava-alueella on tehty laajoja hakkuita mm. ulkoilureittisuunnitelman kannalta keskeisissä altaan itäpuolella sijaitsevilla metsissä. Hakkuiden jälkeinen maanmuokkaus, hakkuutähteet ja alueiden vesa-koituminen vaikeuttavat monin paikoin metsässä liikkumista.

Maarian altaan itäpuolinen metsäalue on seudullisesti merkittävä ulkoilun ja virkistytymisen ympäristö. Aurajokilaakson kulttuurimaisemissa kulkee seudullisesti merkittäviä ulkoilureittejä. Alueiden virkistyskäytöstä on kerrottu kohdissa 3.2. *Rooli seudullisessa viherverkostossa*, 3.3. *Nykyinen reitistö* ja 3.4. *Alueen virkistyskäyttötapoja*.

Osayleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut:

Osayleiskaavan tavoitteisiin kuuluu alueen virkistysalueiden samoin kuin Maarian altaan kehittäminen, mutta konkreettisemmin näitä asioita käsitellään ulkoilureittisuunnitelmassa.

Ilmaristen ja Jäkärän välinen seudullisesti merkittävä metsäalue on osoitettu pääosin virkistysalueeksi (V-1). Myös osa Ilmaristen itäpuolella sijaitsevasta Palovuoresta on osoitettu virkistysalueeksi. Maarian altaan rannat on säilytetty rakentamisen ulkopuolella. Maarian altaan ja Aurajoen rantapellot on osoitettu merkinnällä MA-1 *Maisemallisesti arvokas peltoalue*. Kaavamerkinnot ja -määräykset edistävät alueen virkistysarvojen säilymistä ja ulkoilumahdollisuuksien kehittämistä. Ulkoilureittisuunnitelman sisältämät reitit näytetään myös osayleiskaavakartalla.

Vaikutus ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavia reittejä on perusteltua osoittaa erityisesti osayleiskaavan niille virkistysalueille, joita ei aiota asemakaavoittaa. Näitä on mm. Maarian altaan itäpuolella.

3.9.3. Hevostoiminta

Nykytila:

Osayleiskaava-alueella toimii parikymmentä tallia, joista useimmat ovat ravitalleja ja sijaitsevat Metsämäen raviradan ympäristössä. Turun Hippos ry on vuokrannut raviradan ympäristöineen Turun kaupungilta. Ravirata on hyväksi koettu ja Suomessa huippuluokkaa. Ravureiden valmentamista varten rakennettuja reittejä on Hagan kartanon ympäristössä. Raviradan tuntumassa on ns. hiittisuora. Raviradan yhteydessä sijaitsee myös eläinklinikka.

Uusille talleille ei ole tällä hetkellä raviradan läheisyydessä juuri tilaa. Muualla Varsinais-Suomessa sijaitsevien tallien lähistöllä ei taas ole välttämättä teitä, joilla hevosia saisi ajaa, joten Metsämäkeen tulleen paljon valmentamaan hevosia.

Varsinais-Suomen hevestaloutta olisi Turun Hippos ry:n mukaan hyvä keskittää Metsämäkeen. Se vähentäisi harjoittelupaikoille suuntautuvaa liikennettä, loisi edellytyksiä yritystoiminnalle ja helpottaisi lannan käsittelyä. Raviradan ympäristöstä haluttaisiin kehittää hevosurheilukeskus, jonne sijoittuisi raviurheilu- ja ratsastustoimintoja sekä hevosurheiluun liittyvää yrittäjätoimintaa.

Osayleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut:

Maaria–Ilmarinen on luonteva paikka hevostoinnalle, koska siellä on vielä väljiä, maaseutumaisia alueita. Hevosiin liittyvän kilpailu- ja harastustoiminnan huomioiminen ja kehittäminen kuuluukin osayleiskaavan keskeisiin tavoitteisiin erityisesti suunnittelualueen eteläosassa. Raviradan läheisyyteen on osoitettu hevostoinnin mahdollistavia aluevarauksia merkinnöillä AM-1 ja AM-2 *Maatilojen talouskeskusten alue*. Myös Vanhan Tampereentien pohjoispuolella sijaitsevien tallien toiminta on pyritty turvaamaan kaavassa.

Vaikutus ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelussa pyrittiin edistämään hevostoinnin kehittämistä suunnittelun alkamisesta lähtien. Ratsastusreiteistä jouduttiin kuitenkin suunnittelun aikana luopumaan, koska reittien linjaaminen osoittautui liian vaikeaksi nykyisissä maanomistusoloissa. Asiasta kerrotaan enemmän kohdassa 7.7.

3.9.4. Vesihuolto

Nykytila ja kaupungin tavoitteet:

Maarian allas padottiin Paattistenjokeen vuonna 1980 Turun varavesilähteeksi. Jokilaakson poikki rakennettiin maapato Ävikin kohdalle. Allas syvenee patoa kohden. Pinta-alaa on n. 70 ha. Raakavettä on johdettu padon itäpuolella olevalta pumppaamolta putkessa Halisten vesilaitokselle. Altaan säännöstelystä huolehditaan juoksuttamalla tulvavettä padon alapuolelle kalliotunnelia myöten.

Raakavesialtaalle annettiin vesioikeuden päätöksellä erityisiä suoja-alue määräyksiä. Jotkut määräyksistä koskevat alueen lähisuojavyöhykettä, jotkut kaukosuojavyöhykettä ja jotkut koko Maarian altaan valuma-alueetta. Virkistyskäyttöön vaikuttavia määräyksiä on muutamia: lähisuoja-alueella polttomoottorilla varustettujen moottoriveneiden käyttö on kielletty, samoin rakentaminen 100 m lähemmäs rantaa saunoja lukuun ottamatta.

Virttaankankaan tekopohjaveden käyttöönoton myötä altaan käyttö varavesilähteenä on loppunut. Turun kaupungin tavoitteena on lopettaa altaan aktiivinen säännöstely ja laskea padon patoturvallisuusluokkaa. Vedenpintaa on jo laskettu jonkin verran. Kaupunki on parhaillaan teettämässä esiselvitystä Maarian altaan patorakennelmien mahdollisista muutoksista.

3.9.5. Suojelu

Nykytila:

Osayleiskaava-alueen moninaisista arvoista on kerrottu kohdissa 3.5. *Luontoarvot*, 3.6. *Kulttuurihistorialliset arvot* ja 3.7. *Maisemalliset arvot*.

Osayleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut:

Osayleiskaavan tavoitteena on turvata alueen arvojen säilyminen. Kaavassa on osoitettu mm. luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä alueet, kiinteät muinaisjäännökset, suojeltavat rakennetun ympäristön kohteet, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja arvokkaat maisema-alueet.

Vaikutus ulkoilureittisuunnitelmaan:

Luontoarvot ja muinaisjäännökset lisäävät virkistysalueiden ja ulkoilureittien kiinnostavuutta, mutta ne on otettava huomioon suunnittelussa, jotta arvot eivät kärsisi virkistyskäytöstä tai siihen liittyvästä rakentamisesta. Maisemansuojelu ja virkistyskäytön kehittäminen eivät ole ristiriidassa vaan päinvastoin tukevat toisiaan.

Hevosia voi hyödyntää maisemanhoidossa.

4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA-ILMARISISSA

4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelu aloitettiin Turun silloisessa yleiskaavatoimistossa syksyllä 2008. Kimmokkeena toimi Maarian Mahdin majalla elokuussa 2008 pidetty yleisötilaisuus, joka käsitteli Maarian altaan virkistyskäytön kehittämistä. Tilaisuuden oli järjestänyt asiasta kiinnostunut työryhmä yhdessä aluekumppanuuden kanssa. Työryhmän aktiivit perustivat keväällä 2009 Maarian Allas ry:n.

Turun ja Liedon yhteinen Maaria–Ilmaristen osayleiskaava oli tullut vireille vuonna 2007. Osayleiskaavan päätavoitteena oli asumisen lisääminen Jäkälän ja Ilmaristen tuntumassa. Myös virkistyskäytön kehittämiseen oli syytä paneutua hyvin.

Yleisötilaisuudessa ideoidun perusteella ulkoilureittien suunnittelu päätettiin kytkeä osayleiskaavatyöhön siten, että laadittaisiin ulkoilulain mukainen ulkoilureittisuunnitelma.

Suunnitelman vireille tulosta tiedotettiin paikallisissa lehdissä sekä internetissä. Aloituskokous viranomaisille ja järjestöjen edustajille pidettiin 28.10.2008. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkamisesta kerrottiin yleisötilaisuuksissa 19. ja 20.11.2008.

4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Marraskuussa 2008 laadittiin ulkoilureittisuunnitelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), joka lähetettiin tiedoksi Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunnalle ja Liedon kaavoituslautakunnalle.

4.3. Suunnittelun osapuolet ja sidosryhmät

Ulkoilureittisuunnittelman valmistelussa ovat olleet mukana Turun kaupungin kaavoituksesta, maisemasuunnittelusta, ympäristönsuojelusta, maanhankinnasta, rakennuttamisesta ja liikuntapalveluista vastaavat tahot sekä Liedon kaupungin kaavoitus ja liikuntatoimi.

Valmistelun aikana on kuultu alueella toimivia järjestöjä, kuten urheiluseuroja ja asukasyhdistyksiä. Myös Aurajokisäätiön ja Liedon Vanhainlinna -säätiön kanssa on keskusteltu. Maanomistajat ovat voineet osallistua järjestettyihin työpajoihin tai ottaa suoraan yhteyttä ulkoilureittisuunnitelman ja osayleiskaavan valmistelijoihin.

Osallistamisesta kerrotaan enemmän luvussa 6 sekä Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman vuorovaikutusraportissa (Liedon kaupunki & Turun kaupunki 2023).

4.4. Lähtötietojen kokoaminen

Lähtötietoja suunnittelun pohjaksi saatiin maastokäynneillä ja tutustumalla karttoihin ja aiemmin valmistuneeseen aineistoon, mm. Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan perusselvityksiin (Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy 2008).

Virkistyskäytön nykytilaa, esteitä, mahdollisuuksia jne. selvittäessä tärkeässä roolissa olivat eri ihmisryhmille suunnatut työpajat. Paljon tietoa antaneista pajoista kerrotaan enemmän kohdassa 6.4. *Vuoden 2008 työpajat*. Aukkaiden ja käyttäjien näkemyksiä kerättiin myös kyselyn avulla. Kyselystä ja sen tuloksista kerrotaan enemmän kohdassa 6.5. *Kysely*.

Kesän 2009 aikana valmistui Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaan liittyvä lopputyö (Mäenpää 2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu* -nimisessä työssä käsiteltiin varsinkin kokemuksia ulkoilureittisuunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta eri paikkakunnilla. Työ valotti mm. kysymyksiä, ketkä ulkoilureittisuunnitelmia ovat laatineet ja mistä syistä, millaisin menettelyin reittejä on perustettu ja miten esim. maanomistajat ovat menettelytapoihin suhtautuneet. Työhön koottiin tietoa siitä, mitkä menettelyt ovat osoittautuneet hyviksi ja mitkä asiat on prosessissa koettu ongelmallisiksi.

4.5. Ulkoilureittisuunnitelman luonnos (2009)

Ulkoilulaissa ulkoilureittisuunnitelman valmistelu- ja vahvistamisprosessia ei määritellä kovinkaan yksityiskohtaisesti. Laissa ei mainita sanoja *luonnos* tai *ehdotus*. Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelman suhteen haluttiin kuitenkin menetellä päätöksenteon suhteen samaan tapaan kuin osayleiskaavaprosessissa.

Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman luonnokset vietiin käsittelyihin samanaikaisesti loppuvuonna 2009. Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoituslautakunta ja kunnanhallitus käsittelivät luonnokset. Osayleiskaavaluonnos ja ulkoilureittisuunnitelmaluonnos hyväksyttiin molemmissa kunnissa vuodenvaihteessa 2009–2010.

Ulkoilulain mukaan ulkoilureittisuunnitelma on pidettävä nähtävillä 14 päivän ajan ennen sen vahvistamista. Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma haluttiin kuitenkin viedä nähtäville 30 päivän ajaksi osayleiskaavan tavoin. Osayleiskaava- ja ulkoilureittisuunnitelmaluonnokset asetettiin nähtäville alkuvuonna 2010. Osalliset ja muut kuntalaiset saivat esittää mielipiteen kirjallisesti Turun yleiskaavatoimistolle ja Liedon kaavoitustoimelle. Luonnoksista pyydettiin lausunnot yhteisöosallisilta ja viranomaistahoilta.

Osalliset jättivät mielipiteitä osayleiskaavasta ja ulkoilureittisuunnitelmasta sekä ensimmäisten luonnosten nähtävilläoloaikana että myöhemmin suunnittelun jatkuttua. Lausuntojen ja mielipiteiden lyhennelmät on koottu osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman vuorovaikutusraporttiin (Liedon kaupunki & Turun kaupunki 2023), ja niihin on kirjoitettu vastineet.

4.6. Suunnittelun jatkaminen

Turun kaupunkiseudulle alettiin laatia rakennemallia, joka ohjaisi kuntien maankäytön suunnittelua yleispiirteisesti. Rakennemallityön käynnistyminen keskeytti Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan laadinnan. Sen myötä myös ulkoilureittisuunnitelman valmistelu keskeytyi.

Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035 valmistui vuonna 2012. Sen jälkeen osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelua jatkettiin. Rakennemalli toi kuitenkin mukanaan melko suuria tarpeita muuttaa osayleiskaavan ratkaisuja. Siksi osayleiskaavatyö oli syytä aloittaa osittain uudestaan, ja kaava-aluetta myös laajennettiin. Näistä syistä osayleiskaavasta alettiin laatia uutta luonnosta, samoin ulkoilureittisuunnitelmasta. Suunnitelman uutta luonnosta valmisteltaessa osallisten jättämiä mielipiteitä pyrittiin huomioimaan, kun se oli mahdollista.

4.7. Ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos (2017)

Sekä osayleiskaavasta että ulkoilureittisuunnitelmasta laadittiin uudet luonnokset, jotka vietiin käsittelyihin molempiin kuntiin keväällä 2017. Uudet luonnokset asettiin nähtäville 30 vuorokauden ajaksi, ja niistä pyydettiin lausunnot.

Ennen kuin luonnokset asetettiin nähtäville, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta luonnoksissa esitetyt ulkoilu- tai ratsastusreitit kulkivat, lähestyttiin kirjeitse.

Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman uusista luonnoksista saatujen lausuntojen ja mielipiteiden lyhennelmät on koottu osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman vuorovaikutusraporttiin, ja niihin on kirjoitettu vastineet.

4.8. Reittien linjausten tarkentaminen

Kun ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos oli hyväksytty, ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavien reittien linjauksia ryhdyttiin tarkentamaan, jotta reitit asettuisivat maastoon tarkoituksenmukaisesti ja kasvillisuuteen sekä maa- ja metsätalouden harjoittamiseen kohdistuvat haitat jäisivät mahdollisimman pieniksi. Samalla määriteltiin myös reitistön levähdyspaikkojen yksityiskohtainen sijoittuminen maastoon. Reittien linjaamisesta kerrotaan enemmän kohdassa 7.3. *Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita*.

Osa maanomistajista oli ottanut kantaa reittien linjauksiin jättämällä mielipiteen ulkoilureittisuunnitelmaluonnoksesta tai ottamalla yhteyttä ulkoilureittisuunnitelman valmistelijaan.

4.9. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus (2021)

Turun kaavoitus ja Liedon kaavoitustoimi valmistelivat 1.9.2021 päivätyn ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen selostuksineen hyväksytyn luonnoksen, saatujen mielipiteiden ja lausuntojen sekä käytyjen neuvotteluiden pohjalta.

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus sisälsi yleissuunnitelmakartan sekä tarkemmat kartat, joissa näkyivät reittien yksityiskohtaiset linjaukset sekä levähdyspaikkoja varten varattavien alueiden tarkka sijainti ja laajuus.

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus vietiin käsittelyihin yhtä aikaa Maaria-Ilmaristen osayleiskaavaehdotuksen kanssa. Turun kaupunkiympäristölautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoitus- ja rakennuslautakunta ja kunnanhallitus käsittelivät ehdotukset. Kunnanhallitukset hyväksyivät ehdotukset 7.2.2022. Ehdotukset olivat nähtävillä 28.2.–29.3.2022. Samaan aikaan nähtävilläolon kanssa ehdotuksista pyydettiin lausuntoja.

Ennen kuin ehdotukset asetettiin nähtäville, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta ehdotuksissa esitetyt ulkoilu- tai ratsastusreitit kulkevat, lähestyttiin kirjeitse.

Ehdotuksista saatujen lausuntojen ja muistutusten lyhennelmät on koottu osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman vuorovaikutusraporttiin (Liedon kaupunki & Turun kaupunki 2023), ja niihin on kirjoitettu vastineet.

4.10. Muutettu ulkoilureittisuunnitelmaehdotus (2023)

Osayleiskaava- ja ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksiin on tehty lausuntojen ja muistutusten perusteella muutoksia. Turun kaupunkiympäristölautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoitus- ja rakennuslautakunta ja kaupunginhallitus käsittelevät muutetut ehdotukset. Käsittelyjen jälkeen hyväksytyt ehdotukset asetetaan uudelleen nähtäville.

Ennen kuin ehdotukset asetetaan nähtäville, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta ehdotuksissa esitetyt ulkoilureitit kulkevat, lähestytään kirjeitse.

Ulkoilureittisuunnitelma on nähtävillä 14 päivän ajan. Mahdolliset muistutukset suunnitelmaa vastaan tulee toimittaa Varsinais-Suomen ELY-keskukselle osoitettuna Turun tai Liedon kaupungille 30 päivän kuluessa suunnitelman nähtävänä olon päättymisestä lukien. Turun ja Liedon kaupungit toimittavat muistutukset ELY-keskukselle.

5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN MAARIA-ILMARISISSA

Ulkoilureittisuunnitelma on laadittu Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueelle. Osayleiskaava-alueella on sekä asemakaavoitettaviksi tarkoitettuja asumispainotteisia alueita että asemakaavoittamatta jääviä virkistys- sekä maa- ja metsätalousalueita.

Alueelle voidaan toteuttaa reittejä sekä asemakaavoituksen kautta että ulkoilureittitoimitusten avulla. Reittien toteuttamistavat on esitetty ulkoilureittisuunnitelman kartoissa.

5.1. Asemakaavoituksen kautta toteutettavat reitit

Asemakaavoituksen kautta voidaan toteuttaa ulkoilureittejä, jotka sijoittuvat asemakaavoitetuille tai asemakaavoitettaviksi tarkoitettuille alueille. Tällaiset ulkoilureitit on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa ohjeellinen ulkoilureitti -merkinnällä.

Nämä yhteydet eivät ole välttämättömiä Maarian altaan ympäristön virkistyskäytön kannalta. Niiden tarve lisääntyy silloin, kun lähialueiden asutus lisääntyy. Asemakaava mahdollistaa reittien toteuttamisen muttei velvoita siihen.

5.2. Ulkoilureittitoimitusten avulla toteutettavat reitit

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistetaan erityisen tärkeiden ulkoilureittien toteuttaminen. Nämä reitit sijoittuvat virkistyskäytön kannalta keskeisille alueille, joita ei ole tarkoitus asemakaavoittaa lähitulevaisuudessa tai välttämättä myöhemminkään.

Samoin reitteihin liittyviä levähdyspaikkoja varten varattavat alueet määritellään ulkoilureittitoimituksin.

Ulkoilureittisuunnitelman liitteissä on esitetty kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksella mahdollistettavat reitit kulkevat. Ulkoilureittitoimitukset tehdään sekä yksityisten että kaupunkien omistamille maille sijoittuville reitinosille. **Ulkoilureittitoimitus mahdollistaa reitin perustamisen muttei velvoita siihen.**

5.3. Reittien toteutussuunnittelu

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavista reiteistä laaditaan tarkemmat toteutussuunnitelmat. Niissä määritellään, toteutetaanko reitinosat polkumaisina tai rakennettuina ulkoilureitteinä. Todennäköisesti suurin osa reiteistä toteutetaan ainakin aluksi polkumaisina. Jos Maarian altaan lähiseudun asukasmäärä kasvaa merkittävästi, polkumaisia reittejä voi olla perusteltua muuttaa rakennetuiksi.

Toteutussuunnitelmissa määritellään myös, millaisia toimenpiteitä mil-läkin osuudella tarvitaan. Niitä voivat olla esimerkiksi haketus sekä pit-kospuiden ja siltarumpujen rakentaminen.

5.4. Ulkoilureittitoimitus

Kun ulkoilureittisuunnitelma on vahvistettu Varsinais-Suomen ELY-keskuksen lainvoimaisella päätöksellä, Turun ja Liedon kaupunkien on vuoden kuluessa haettava määräystä ulkoilureittitoimitukseen kirjallisesti Maanmittauslaitokselta. Ulkoilureittitoimitusta on haettava, vaikka reittien toteuttaminen ei olisi vielä ajankohtaista.

Ulkoilureittitoimituksen suorittaa maanmittausinsinööri. **Ulkoilureittitoimituksessa määritellään ulkoilureittisuunnitelman perusteella reittiin kuuluvan alueen rajat, laaditaan alueesta kartta ja selitelmä sekä merkitään tarvittaessa ulkoilureitin kulku ja rajat maastoon.**

Kuinka leveästä polkuoikeudesta maanomistajalle maksetaan korvausta, määritellään tapauskohtaisesti. Tarvittava leveys riippuu mm. maaperästä ja muista olosuhteista sekä tulevan reitin käytöstä. Riittävän leveä polkuoikeus takaa, että polku mutkitellessaankin mahtuu kokonaan alueelle. Märissä kohdissa tai savimaalla polkuoikeus on hyvä määritellä suhteellisen leveäksi, jotta polkua pystytään kunnostamaan ja se voidaan tarvittaessa muuttaa rakennetuksi, puistokäytävätyyppiseksi reitiksi. Kovapohjaisilla mailla polkuoikeus voi olla kapeampi, koska reitin kunnossapito ei vaadi paljon toimenpiteitä.

Polkuoikeus voidaan määritellä esim. 5 m levyiseksi. Riittävän leveä polkuoikeus mahdollistaa reitin vaatimat perustamis- ja kunnossapitotoimet.

Ulkoilureittitoimituksella määritellään myös levähdyspaikoiksi osoitettujen alueiden rajat. **Levähdyspaikoiksi varattavat alueet ovat kooltaan n. 900 m², mikä vastaa 30 x 30 m kokoista aluetta.**

Ulkoilureittitoimituksen yhteydessä voidaan sopia myös ulkoilureittien ja metsätalouden tarpeiden yhteen sovittamisesta, kuten hakkuisiin ja kuljetuksiin liittyvistä asioista.

Maanomistajalle voidaan esim. turvata oikeus reitin ylittämiseen traktorilla ja metsäkoneilla sekä reitin käyttämiseen metsätalouden kuljetuksiin. Koska metsäkoneilla liikkuminen reitillä voi estää reitin ulkoilukäyttöä, maanomistajan tulee ilmoittaa reitin metsätalouskäytöstä reitin pitäjälle. Kun reitin läheisyydessä tehdään hakkuita, reitti suljetaan käytöstä turvallisuussyistä.

Ulkoilureittitoimituksen toimituspöytäkirjaan kirjataan kaikki päätökset sekä maanomistajan että reittioikeuden saajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Jos ristiriitoja maanomistajan ja kaupungin välillä ilmenee, osapuolet esittävät omat näkemyksensä ulkoilureittitoimituksessa ja toimitusmies ratkaisee asian.

5.5. Maanomistajille maksettavat korvaukset

Maanomistajalle maksetaan korvaus maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä reitistä koituvista haitoista ja vahingoista. Korvausten määrittämisen periaatteista voidaan neuvotella reitin maanomistajien tai heidän valitsemansa asiamiehen kanssa, mutta tasapuolisten korvauspäätösten saamiseksi korvauksista päätetään ulkoilureittitoimituksen osana.

Jos maanomistajan kanssa ei päästä sopimukseen korvaussummas-
ta, ulkoilureittitoimituksessa Maanmittauslaitos määrittelee korvausten
määrän. Tällöinkin korvausmäärät ovat linjassa niiden summien kans-
sa, mihin edellä mainituissa vapaaehtoisissa sopimuksissa on päädyt-
ty.

5.6. Ulkoilureittien perustaminen

Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaukset on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa. Reitiltä saadaan tarvittaessa poistaa puita ja pensaita sekä muita reitin pitämistä haittaavia luonnonesteitä.

Ulkoilureittitoimitus antaa Turun ja Liedon kaupungeille oikeudet toteuttaa reittejä muttei velvoita niiden perustamiseen. Näin ollen reittien toteuttamiselle ei ole määritelty aikataulua. Reittien toteutuksen ja kunnossapidon vaatimat investoinnit edellyttävät erillisiä päätöksiä.

Jollei ulkoilureitti tai sen osa olosuhteiden muuttuttua enää ole tarpeen yleistä ulkoilutoimintaa varten, voi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus siitä tai muusta erityisestä syystä kunnan tai maan omistajan hakemuksesta lakkauttaa ulkoilureitin tai sen osan (ulkoilulaki 12.1 §).

6. OSALLISTUMINEN

6.1. Osalliset ja vuorovaikutus

Ulkoilureittisuunnitelman osallisia ovat mm. maanomistajat, asukkaat, alueen käyttäjät ja alueella toimivat järjestöt sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.

Osalliset ja muut kuntalaiset ovat saaneet esittää mielipiteensä ulkoilureittisuunnitelmahankkeesta Turun kaavoitukselle ja Liedon kaavoitus-toimelle koko ulkoilureittisuunnitelman valmistelun ajan. Mielipiteitä on otettu vastaan sähköpostitse ja paperilomakkeilla.

Mielipiteensä on saanut ilmaista myös suullisesti Turun kaavoituksessa ja Liedon kaavoitustoimessa. Turun kaavoituksessa on tavattu useita kymmeniä osallisia maanomistajia, asukkaita ja järjestöjen edustajia sekä vastattu useisiin puheluihin. Liedon kaavoitustoimessa vierailleiden osallisten viestit on välitetty ulkoilureittisuunnitelman valmistelijalle.

6.2. Tiedottaminen

Ilmoitus ulkoilureittisuunnitelman valmistelusta lähetettiin senaikaisen suunnittelualueen maanomistajille kirjeenä. Ilmoitukseen liitettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jonka lopussa oli palautelomake. Ilmoitus ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma lähtivät postitse myös suunnittelualueella toimiville järjestöille, joita ulkoilureittisuunnitelma voi mahdollisesti koskea.

Kun osayleiskaava-alueen rajausta laajennettiin myöhemmin huomattavasti, myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealue laajentui. Laajennusalueen maanomistajille ei kuitenkaan lähetetty tuolloin kirjeitä maanomistajien suuren määrän vuoksi.

Kun ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos valmistui keväällä 2017, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta luonnoksessa esitetty ulkoilureittitoimituksella mahdollistettavat ulkoilureitit kulkivat, lähestyttiin kirjeitse. Tällöin myös laajennusalueen maanomistajat saivat tiedon ulkoilureittisuunnitelman valmistelusta, ellei tieto ollut heitä aiemmin tavoittanut.

Ulkoilureittisuunnitelmassa esitettyjä ohjeellisia ulkoilureittejä toteutetaan vasta asemakaavoituksen tai muun tarkemman suunnittelun myötä. Asemakaavaa valmisteltaessa reittien tarvetta ja sijaintia tutkitaan tarkemmin ja osallisilla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä reiteistä.

6.3. Alkuvaiheen yleisötilaisuuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alkuvaiheessa Turun silloinen yleiskaavatoimisto ja Liedon kaavoitustoimi pitivät yhdessä osayleiskaavaa valmistelleen konsultin kanssa kaksi yleisötilaisuutta, joissa käsiteltiin sekä osayleiskaavahanketta että ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Tilaisuudet pidettiin Ilmaristen koululla 19.11.2008 ja Jäkärän koululla 20.11.2008.

Tilaisuuksissa annettiin tietoa siitä, minne ulkoilureittisuunnitelmaa ryhdyttiin valmistelevaan ja miksi, miten ulkoilureittisuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen etenee, miten hanke liittyy Maaria–Ilmaristen osayleiskaavaan ja miten suunnitelman muotoutumiseen voi vaikuttaa.

6.4. Vuoden 2008 työpajat

6.4.1. Toteutus

Osallisuus ja osallistuminen ovat olleet keskeinen osa ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Suunnittelun pohjaksi järjestettiin marras-joulukuussa 2008 työpajoja, joiden avulla kerättiin tietoa osallisten näkemyksistä, toiveista, tarpeista jne. Työpajoihin olivat tervetulleita alueen käyttäjät, asukkaat, maanomistajat ja muut kiinnostuneet. Eri-ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille järjestettiin heille kohdistettuja osallistumismahdollisuuksia. 15 pajassa kuultiin niin lapsia, nuoria, työikäisiä, kotiäitejä, senioreja, ratsastajia kuin eri järjestöjenkin edustajia. Työpajoista tiedotettiin samoin kuin yleisötilaisuuksista.

Pajat toteutettiin yhteistyössä Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijoiden kanssa.

6.4.2. Keskeisimmät tulokset

Esikoululaiset

Ilmaristen esikoululaisetideoivat luontopolkua piirtämällä. Polkua ei sijoitettu kartalle. Jäkärän esikoululaisten tehtävänä oli ideoida Maarian uimarannan ympäristöä. Aikuiset kirjasivat esikoululaisten ajatuksia kirjoittamalla selityksiä piirroksiin.

Esikoululaisten piirroksissa esiintyneistä toiveista yleisimpiä olivat erilaiset leikkipaikat, juoksurata, labyrintti, lammet, lintutorni, majat, metsä ja kivet. Piirroksissa oli paljon luonnonelementtejä, kuten kasveja

Esikoululaisten piirroksia luontopolusta.

ja eläimiä. Yhtä lailla yleisesti toivottuja olivat niinkin arkiset asiat kuin penkit, WC:t ja roskikset.

Maarian uimarannalle esikoululaiset suunnittelivat mm. laituria, hyppy- paikkoja, lauttaa, suihkua, saunaa, grillipaikkaa ja kioskia. Myös köysi- rataa, riippukeinuja, aurinkotuoleja ja lämmittelypaikkoja ideoitiin.

Koululaiset

Myös Jäkärän kolmasluokkalaisten suunnittelivat Maarian uimapaikan ympäristöä ja Ilmaristen koulun kolmasluokkalaisten Maarian altaan ympäristöä piirtämällä valmiille pohjalle. Koulujen viides- ja kuudesluokkalaisten suunnittelivat elämyspolkua ja sen kyltitystä.

Kolmasluokkalaisten töissä yleisiä aiheita olivat erilaiset leikkipaikat, juoksurata ja labyrinthi sekä kahvila, koirapuisto, leirintäalue, kalastus- paikka ja uimaranta.

Maarian uimarannalla nähtäisiin mielellään laituri, vesiliukumäki, pon- nahduslautoja, vuokraveneitä, kioskia ja erilaisia leikkivälineitä. Lennok- kaita ideoita edustivat esim. kelluva trampoliini ja erilaiset kiipeily- ja temppuradat. Myös arkisempia asioita, kuten suihkuja, saunaa ja wc:tä toivottiin.

Kuudesluokkalaisten pojat toivoivat usein peli- ja urheilumahdollisuuksia. Tytöt sen sijaan arvostivat enemmän luontoa ja toivoivat luontopolkuja. Sekä poikien että tyttöjen toiveissa olivat lisäksi mm. sillat altaan yli, uimapaidat, ongintapaikat, penkit ja leirintäalue.

Nuoret

Nuorten työpaja pidettiin Maarian nuorisotalolla. Osallistuneet 20 nuorta olivat 13–17-vuotiaita. Nuorten tehtävänä oli ideoida kartan avulla toimintoja ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelle. Nuoret myös kertoivat, missä he pääsääntöisesti liikkuvat ja miten.

Nuorten työpajassa esille nousi ”tile” eli Maarian uimaranta. Nuorten suosimaa paikkaa käytetään mm. uimiseen ja grillaamiseen. Nuorilla oli paljon ideoita paikan kehittämiseksi. Monet toiveista olivat samoja kuin kolmasluokkalaisten pajassa esiin tulleet. Muita ideoita uimarannan ympäristöön olivat mm. lentopalloverkko, minigolf, liukuvaikeri ja valaistus sekä kovapohjainen pysäköintipaikka mopoille. Toivottiin myös, että autolla ajo rantahietikolle estettäisiin betoniporsain. Valvontakameroitakin kannatettiin.

Altaan itäpuolisissa metsissä kiertelevä Kivikauden polku on toteutettu talkootyöllä. Reitti on suosittu, ja sitä käytetään paitsi kävelyyn ja lenkkeilyyn myös hiihtämiseen, pyöräilyyn ja ratsastukseen. Pyöräily ja ratsastus aiheuttavat polun liejuuntumista.

Kivikauden polkua pidettiin hyvänä ulkoilureitistön runkona. Polun toivottiin säilyvän rakentamattomana, mutta levähdyspaikat ja alueen menneisyyttä valottavat infotaulut olisivat tervetulleita. Maarian allasta seurailevia reittejä toivottiin. Toiveissa oli mm. Kivikauden polulta etelään suuntautuva reitti, joka rantoja seuraillen ulottuisi altaan eteläpäähän asti. Reittejä ei kuitenkaan haluttu aivan rantaan ainakaan metsäisillä osuuksilla vaan kauemmas, jolloin rantavyöhyke jäisi nykyiselleen. Kivikauden polun pohjoispuolella olisi tarvetta kuntoradalle.

Sekä nykyisillä että uusilla ulkoilureiteillä kaivattaisiin selkeitä reitti-merkkejä ja infotauluja.

Pysäköintipaikkoja koskevia toiveita kirjattiin kartoille monia. Pysäköintiin käytettyjä alueita pidettiin riittämättöminä mm. Maarian uimarannan ja Kivikauden polun tuntumassa.

Kotiäidit

Kotiäitien pajassa esille nousivat erityisesti etäisyyksiin ja liikenneturvallisuuteen liittyvät asiat. Kun ulkoilemaan lähdetään vaunujen ja kävelevien tai pyöräilevien lasten kanssa, virkistysalueiden olisi oltava lähellä. Esim. reitti tietä pitkin Jäkärlästä Maarian uimarannalle tuntui monesta pitkältä.

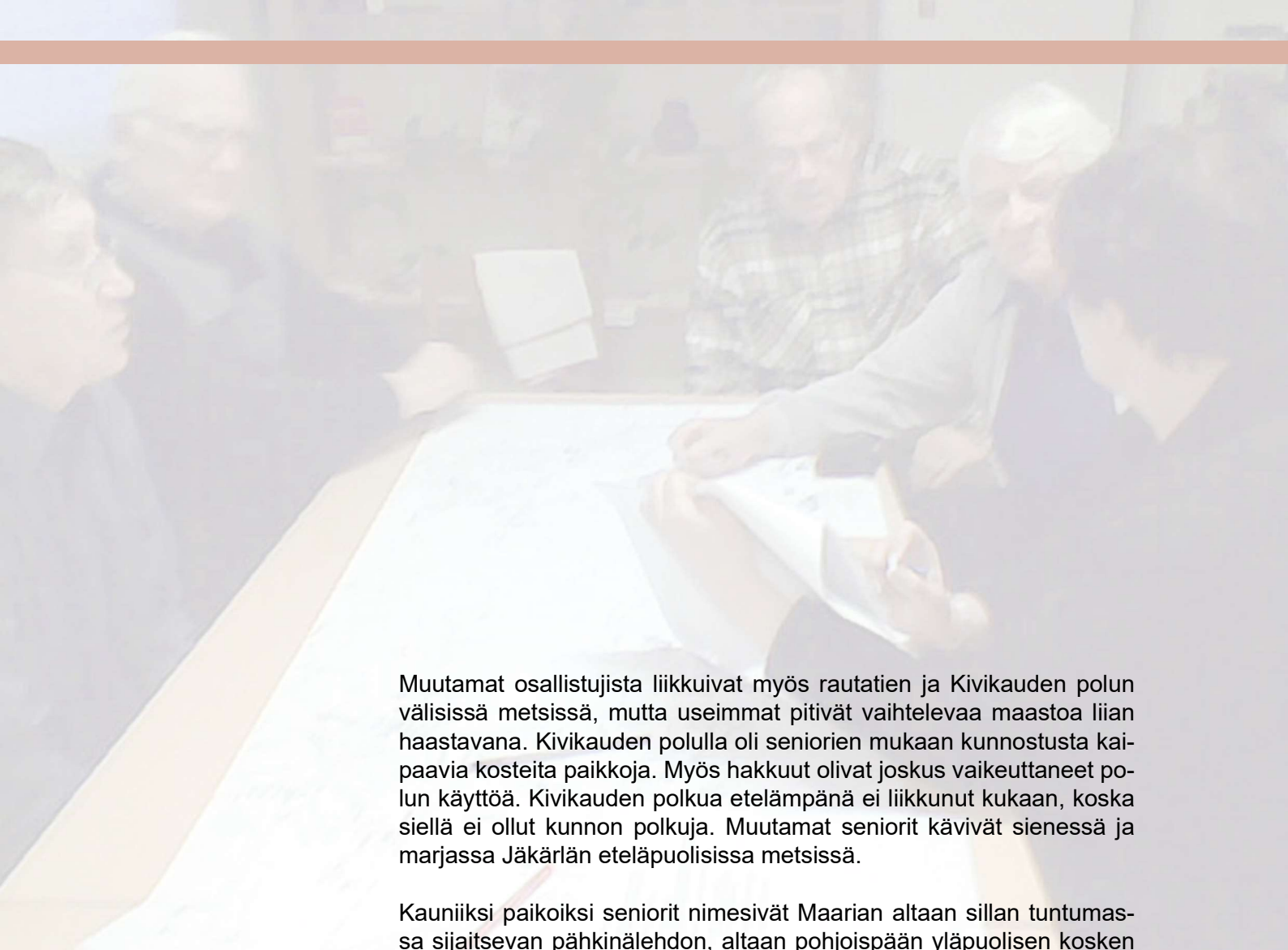
Reittien olisi oltava turvallisia. Kun työpaja vuonna 2008 järjestettiin, esim. Paimalantieltä välillä Jäkärlä–Koskennurmi puuttui pyörätie. Osallistujat kertoivat, että Koskennurmen kuntoradalle mennään autolla. Tilanne on sittemmin kohentunut Jäkärlän ja Koskennurmen välisen pyörätien valmistumisen myötä.

Kotiäidit toivoivat myös reittejä, joita pystyisi kulkemaan vaunujen tai rattaiden kanssa, sekä levähdyspaikkoja niiden varsille. Myös lasten lähiliikuntapaikkojen säilymisestä kannettiin huolta. Sellaisia ovat mm. Karhunojantien ja Kivikauden polun välillä sijaitsevat suunnistusrastit.

Seniorit

Kaksi pajaa oli suunnattu nimenomaan senioreille. Pajoissa käytettiin menetelmänä avointa keskustelua kartta apuvälineenä. Keskustelua ohjattiin ennalta mietittyjen kysymysten pohjalta, mutta keskustelun annettiin ajautua välillä myös sivupoluille, jolloin kuultiin tarinoita kohdealueen menneisyydestä puolenkin vuosisadan takaa. Muistelut toivat ajallista syvyyttä pajojen antiin.

Seniorien pajoissa korostuivat mm. etäisyyksiin ja esteettömyyteen liittyvät asiat. Osallistujat liikkuivat pitkälti katuja ja teitä pitkin kotinsa ympäristössä. Tärkeimmäksi ulkoilualueeksi mainittiin Koskennurmen kuntorata, joka on valaistu, helppokulkuinen ja sopivan mittainen.

Muutammat osallistujista liikkuvat myös rautatien ja Kivikauden polun välisissä metsissä, mutta useimmat pitivät vaihtelevaa maastoa liian haastavana. Kivikauden polulla oli seniorien mukaan kunnostusta kaipaavia kosteita paikkoja. Myös hakkuut olivat joskus vaikeuttaneet polun käyttöä. Kivikauden polkua etelämpänä ei liikkunut kukaan, koska siellä ei ollut kunnon polkuja. Muutammat seniorit kävivät sienessä ja marjassa Jäkärän eteläpuolisissa metsissä.

Kauniiksi paikoiksi seniorit nimesivät Maarian altaan sillan tuntumassa sijaitsevan pähkinälehdon, altaan pohjoispään yläpuolisen kosken kallioineen sekä ”jättiläisen kiven” Kivikauden polun lähistöllä. Jotkut kokivat Kivikauden polun maisemat kauniiksi.

Tärkeitä paikkoja olivat mm. Maarian uimaranta ja Rajakallio. Monissa keskusteluissa esille nousi ”Äkölänkrotti”, josta monella oli hyviä muistoja. ”Huokausten sillan” lähettyvillä sijainneessa paikassa oli 50-luvulla ollut tanssilava ja suosittu tapaamispaikka.

Maisemaa rumentavina pidettiin metsänhakkuita ja maa-ainestenotossa syntyneitä kuoppia. Myös seniorit raportoivat ilkeistä, jotka oli kohdannut Kivikauden polkua valottavia infotauluja ja kotaa.

Seniorit eivät juuri toivoneet uusia ulkoilureittejä. Maarian altaan itäpuolisten metsien koettiin olevan niin kaukana, että senioreille reiteillä ei olisi juurikaan merkitystä. Tosin muutammat osallistujista toivoivat Maarian allasta seurailevaa reittiä altaan päästä päähän tai lyhyttä valaistua reittiä. Kävely- ja pyöräily-yhteys Haaganmäestä Karhunojantielle olisi tarpeen.

Seniorit toivoivat reiteille kunnon opasteita, joista myös välimatkat kävisivät ilmi. Uimarannan puuttuva viitoitus puhutti niin senioreiden kuin muidenkin ryhmien pajoissa. Merkittäviin paikkoihin toivottiin myös tietotauluja. Samoin levähdyspaikkojen ja penkkien tarve tuli selkeästi esiin.

Ratsastajat

Ratsastuksen merkityksestä alueella ja siihen liittyvistä erityiskysymyksistä saatiin tietoa ratsastajien pajassa, jota ratsastajat itse toivoivat järjestettävän. Ristiriidat ratsastuksen ja ulkoilun välillä tulivat esille myös muissa pajoissa.

Ratsastajien pajassa piirrettiin kartalle ratsastukseen käytettyjä reittejä. Kaikki ratsastajat eivät käytä samoja reittejä, vaan useimmiten ratsastetaan tallin läheisyydessä. Reittejä risteilee altaan itäpuoleisissa metsissä, Maarian uimarannan ympäristössä ja altaan eteläosan rannoilla.

Turvallisuus oli keskeinen ratsastajien pajassa käsitelty aihe. Ratsastajat toivoivat turvallisia ratsastusreittejä varsinkin Taston suunnalta Metsämäkeen, jossa on ratsastajienkin käyttämä maneesi, sekä nykyistä parempaa Vanhan Tampereentien alitusta. He kertoivat välttävänsä Vanhalla Tampereentiellä ratsastamista turvallisuussyistä. Pyöräteille Tastontien ja Vanhan Tampereentien varteen haluttaisiin ratsastuksen sallivia liikennemerkkejä.

Ratsastajat pitivät yhteisiä reittejä kävelijöiden kanssa pääosin mahdollisina. Kuitenkin osuuksilla, joilla ravataan tai laukataan, voi syntyä vaaratilanteita, jos näkyvyys on riittämätön. Vastaavasti ulkoilijat ja hiihtäjät mainitsivat, että ratsastukseen käytetyt polut ja ladut ovat kärsineet. Ristiriitoja on syntynyt myös tonttikaduilla ratsastettaessa.

6.4.3. Pajojen tulosten hyödyntäminen

Työpajoista kertyi paljon tietoa mm. alueen historiasta ja nykyisestä käytöstä, kauniista ja asukkaille tärkeistä paikoista, toimivista reiteistä, yhteystarpeista ja virkistyskäytön rajoitteista. Eri osallisryhmien näkemyksistä saatiin monipuolinen käsitys. Tästä paikallistuntemuksesta oli paljon apua reitistön suunnittelussa, ja se vaikutti olennaisesti suunnitelman muotoutumiseen.

Työpajojen järjestämisen jälkeen asukkaiden toiveita esim. Maarian uimarannan suhteen on jo toteutettu. Rannalle on järjestetty puhtaana-pito, roskikset ja siirrettävät käymälät, ja viitoitusta on lisätty.

Virkistyskäyttöä koskevia ideoita ja toiveita esitettiin työpajoissa paljon. Osa oli hyvinkin lennokkaita. Työpajoissa ei ideointia rajoitettu esim. taloudellisilla reunaehdoilla, mutta käytännössä erilaisten toimintojen toteuttamisen mahdollisuudet riippuvat voimakkaasti kulloisestakin taloustilanteesta.

Ulkoilureittisuunnitelman reittien ja niihin liittyvien levähdyspaikkojen toteuttaminen edellyttää erillisiä investointipäätöksiä ja voi riippua myös siitä, kuinka Jäkärlän ja Ilmaristen taajamien asemakaavoitus etenee ja kuinka paljon asukasmäärät sen myötä kasvavat.

Ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetaan levähdyspaikoiksi varattavat alueet. Tarkemman toteutussuunnitelun aikana ratkaistaan, millaisia toimintoja ja rakenteita levähdyspaikoille tulisi.

Osallisille järjestetyt pajat antoivat suunnitteluun paljon tietoa alueen historiasta, vahvuuksista, nykyisestä käytöstä ja virkistyskäyttötoiveista sekä hyvistä ja huonoista reittilinjauksista. Kuva: Jaana Solasvuo.

Koska työpajoissa saatiin paljon tietoa siitä, millaisia toimintoja ja varusteita alueelle toivottaisiin ja minne ne kannattaisi sijoittaa, keskeisimmät toteuttamiskelpoiset ideat sisällytettiin tämän selostukseen lukuun 9. *Tietoa myöhemmän suunnittelun avuksi.*

Monet työpajoissa esitetyt ideat olivat luonteeltaan sellaisia, etteivät ne kuuluneet yleispiirteiseen ulkoilureittisuunnitteluun vaan pikemmin yksityiskohtaiseen liikuntapaikkojen ja viheralueiden suunnitteluun. Näihin ajatuksiin kannattaa palata, kun alueelle suunnitellaan liikunta- ja leikkipaikkoja tai olemassa olevien kohteiden kunnostamista.

6.5. Kysely

6.5.1. Toteutus

Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijat osallistuivat ulkoilureittisuunnitelman valmisteluun myösideoimalla Maarian altaan ympäristön virkistyskäyttöä ja ulkoilureittien perustamista koskevan kyselyn. Varsinkin Kivikauden polkua koskevia kysymyksiä oli useita. Kyselyyn oli mahdollista vastata paperisella lomakkeella tai internetissä. Vastaajia oli yhteensä 66. Vastaukset on koottu raportiksi (Mäenpää 2009 a).

6.5.2. Keskeisimmät tulokset

Yli puolet vastanneista piti Maarian altaan ympäristöä itselleen erittäin tärkeänä alueena. Suosituimpia alueen virkistyskäyttötapoja olivat lenkkeily, hiihto, marjastus, uinti ja sienestys. Nykyistä Kivikauden polkua käytti 58 % vastaajista. Noin puolet vastaajista piti polun parantamista tarpeellisenä.

Kolme neljäsosaa vastaajista piti ulkoilureittien perustamista myönteisenä asiana. Hyvänä pidettiin sitä, että asukkaiden mielipiteitä kysytään ja huomioidaan jo suunnittelun alkuvaiheessa. 13 % vastaajista suhtautui hankkeeseen kielteisesti. Jotkut epäilivät hankkeen tarpeellisuutta tai kokivat reitit uhkana.

Valtaosa vastaajista toivoi tulevien ulkoilureittien varrelle levähdyspaikkoja. Esimerkkeinä etapeista mainittiin mm. nuotiopaikka, laavu ja näkötorni.

Viidennes vastaajista mainitsi altaan itäpuolisen alueen tämänhetkistä käyttöä rajoittavia tekijöitä. Sellaisia olivat vaikeakulkuisuus (mm. koskeikot ja hakkuut), puutteelliset kulkuyhteydet, opasteiden vähyys ym. syyt.

6.6. Yhteistyö alueellisten toimijoiden kanssa

Aurajokisäätiö

Vuonna 1993 perustetun Aurajokisäätiön toiminnan tavoitteena on ekologisesti terve, maisemallisesti arvokas sekä virkistyksellisesti tärkeä Aurajoki. Säätiön toimialue on Aurajoen valuma-alue. Säätiö tekee työtä muun muassa kulttuurimaiseman vaalimisen, vesiensuojelun, kalatalouden ja virkistyskäytön edistämiseksi. Aurajokisäätiön toiminnanjohtaja on osallistunut ulkoilureittisuunnitelman työpalaveriin.

Aurajokisäätiö aloitti kesällä 2009 Maarian allas -hankkeen. Projektissa selvitettiin Maarian altaan ja sitä ympäröivän alueen nykytilaa ja tulevaisuudennäkymiä koskien asukastoimintaa, vesiensuojelua, virkistyskäyttöä, kalastusta ja kaavoitusta. Hankkeessa koostettiin tietopaketti altaasta ja sitä ympäröivästä alueesta sekä niiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Tuloksia voidaan hyödyntää allasta ja sen ympäristöä koskevissa suunnitelmissa ja hankkeissa.

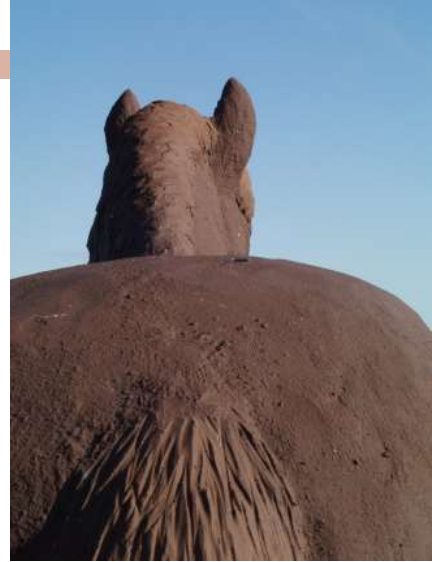
Altaan vedenlaadun kehitystä tutkiva osio pohjautuu Turun vesilaitoksen vuosina 1981–2009 keräämiin vesinäytteisiin sekä muuhun altaasta kerättyyn aineistoon. Tutkimustyö tehtiin syys-lokakuussa 2009. Kalakantaa koskevasta tutkimuksesta on kerrottu kohdassa 3.4. *Alueen virkistyskäyttötapoja*.

Aurajokisäätiö toteutti vuosina 2007–2010 Vanhaa Tampereentietä – Turuntietä koskevan hankkeen, joka tavoitteena oli muodostaa tästä vanhasta Varkaantiekse kutsutusta reitistä maisemamatkailutie yhteinäisine viitoituksineen sekä kehittää alueen matkailua. Työn puitteissa valmistui mm. maisemanhoitosuunnitelma *Tien lumo – Arvosta, kokena ja vaali tieympäristöä*.

Turun Hippos ry

Turun Hippos ry on yli satavuotias järjestö, jonka tarkoituksena on edistää ja kehittää raviurheilua ja muuta hevosurheilua sekä hevostaloutta, hevosjalostusta ja muuta hevosharrastusta Turun seudulla. Yhdistys mm. järjestää ravikilpailuja ja muita hevosurheilutapahtumia.

Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on pidetty Turun Hippos ry:n edustajien kanssa kaksi palaveria, joissa on käsitelty Metsämäen raviradan toimintaan liittyviä asioita sekä ajateltua hevosurheilukeskusta koskevia tavoitteita ja ajatuksia. Hevosurheilukeskuksesta on kerrottu enemmän kohdassa 3.9. *Nykyinen ja tuleva maankäyttö*.

Maarian Ratsastusseura ry ja paikalliset ratsutalliyritykset

Kun loppuvuodesta 2008 järjestettiin asukastyöpajoja, yksi työpaja oli suunnattu ratsastajille. Ratsastajien työpajaa on käsitelty kohdassa 6.4. Myöhemmin ratsastuksen harrastajat ja ratsutalliyritykset toivoivat aihetta koskevaa palaveria. Järjestettyyn tapaamiseen osallistui Maarian Ratsastusseura ry:n edustaja sekä paikallisten tallien omistajat.

Liedon Vanhalinna -säätio

Liedon Vanhalinnan kartano lahjoitettiin Turun yliopistolle vuonna 1956. Turun Yliopistosäätio perusti vuonna 1998 erillisen Liedon Vanhalinna -säätion hoitamaan Vanhalinnan kartanokeskusta. Liedon Vanhalinna -säätio omistaa Vanhalinnan kulttuurimiljöön sekä maata Aurajoen molemmin puolin linnavuoren ympäristössä ja Haagassa.

Säätion tavoitteena on kehittää Vanhalinnaa museo-, kulttuuri- ja seminaarikeskuksena. Säätion intresseissä on kehittää myös alueen virkistyskäyttöä. Säätio on toteuttanut mailleen ulkoilupolkuja sekä ollut mukana toteuttamassa mm. 11,5 km pitkää Suomen sydän -kulttuurikuntoulureittoa.

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotusta valmisteltaessa pidettiin palaveri Liedon Vanhalinna -säätion edustajien kanssa ja keskusteltiin virkistyskäytön kehittämismahdollisuuksista Vanhalinnan läheisyydessä sekä ulkoilureittisuunnitelman ratkaisusta.

Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry

Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n tarkoituksena on arkeologista kulttuuriperintöä vaalien edistää esihistoriamatkailua ensisijaisesti Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Louhi ry on tuonut Maarian altaan itäpuolen esihistoriaa esille suunnittelemalla siihen pohjautuvan, Adventure Lab -sovelluksella käytettävän reitin. Reitin varrelta löytyy tehtäviä, tietoa paikoista ja alueelta tehdyistä kivikautisista löydöistä sekä perinteinen mysteerieokätkö. Yhdistyksen kanssa on pidetty palaveri ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen valmistelun aikana.

Maarian Allas ry

Maaliskuussa 2009 perustetun Maarian Allas ry:n tavoitteena on omalta osaltaan kehittää niitä mahdollisuuksia, joita altaan ympäristö tarjoaa. Yhdistyksen toiminnan painopisteet ovat veden ja ympäristön suojeleminen, virkistys- ja ulkoilukäyttö sekä kulttuurihistoria. Maarian Allas ry:n edustajia tavattiin kesällä ja syksyllä 2009. Maarian Allas ry ei ole toiminut aktiivisesti viime vuosina.

Muita yhdistyksiä

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on oltu tekemisissä myös useiden muiden alueella toimivien järjestöjen kanssa. Näitä järjestöjä olivat mm. Liedon Luja, Liedon Parma, Maarian Kyläyhdistys, Maarian Mahti, Maarian Reipas ja Turun Latu.

Joidenkin järjestöjen edustajia oli mukana työpajoissa tai yleisötilaisuuksissa, joitakin osallistui aloituskokoukseen tai muihin palaveriin, jotkut yhdistykset pyysivät kartoja kommentoitavaksi. Turun liikuntapalvelukeskuksen kautta oltiin yhteydessä useisiin urheiluseuroihin ja saatiin niiltä terveisiä.

6.7. Vuoden 2009 yleisötilaisuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alustavaa luonnosta esiteltiin yleisölle Jäkärlän koululla 13.5.2009. Tilaisuuden järjesti Turun silloinen yleiskaavatoimisto aluekumppanuuden avustamana. Samalla esiteltävänä oli myös Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan alustava luonnos.

Maarian Allas ry järjesti yleisötilaisuuden Maarian Mahdin urheilutalolla 26.8.2009. Ohjelma käsitteli altaan nykyisyyttä ja tulevaisuuden näkymiä ympäristönsuojelun, virkistyskäytön, kaavoituksen ja kulttuurihistorian näkökulmista. Järjestö oli kutsunut puhujiksi ja paneelikeskusteluun eri alojen asiantuntijoita ja päättäjiä. Turun yleiskaavatoimiston edustajat kertoivat ulkoilureittisuunnitelman lähtökohdista ja tavoitteista, sen valmistelun aikaisesta vuorovaikutuksesta sekä alustavan luonnoksen ratkaisuksista.

*Lumihahmo Maarian
altaan jäällä.*

6.8. Vuoden 2013 yleisötilaisuudet ja työpajat

Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelu aloitettiin vuonna 2012 osittain uudestaan, kuten kohdassa 4.6. *Suunnittelun jatkaminen* on kerrottu. Liedon Ilmarisissa ja Turun Jäkärlässä kesäkuussa 2013 pidetyt yleisötilaisuudet käynnistivät luonnosvaiheen uuden kuulemiskierroksen. 11.6. ja 12.6. pidetyissä tilaisuuksissa kerrottiin ulkoilureittisuunnitelman osalta suunnittelun käynnistymisestä uudelleen. Uutta luonnosta ei ulkoilureittisuunnitelmasta vielä ollut esiteltävää.

Syyskuussa 2013 pidetyissä kahdessa työpajassa esiteltiin osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman senhetkiset luonnokset, minkä jälkeen osallistujat keskustelivat karttojen perusteella suunnitelmista ja suunnittelualueesta pienryhmissä ja keskustelun pääkohdat kirjattiin muistioihin. Työpajat pidettiin Ilmaristen koululla 17.9. ja Jäkärän koululla 18.9.

Työpajoissa kuullusta aluetta koskevasta tiedosta suurin osa oli valmistelijalle tuttua jo aiemmista yleisötilaisuuksista ja työpajoista. Myös samoja näkemyksiä oli esitetty aiemmissa tilaisuuksissa.

Kaikki tilaisuuksissa ylös kirjatut kommentit löytyvät osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman vuorovaikutusraportista (Liedon kaupunki & Turun kaupunki 2023). Raportissa on myös vastaukset esitettyihin kysymyksiin.

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN REITISTÖ

Tässä luvussa kerrotaan ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä reiteistä, joista tehdään ulkoilureittitoimitukset. Ulkoilureittitoimitukset mahdollistavat reittien perustamisen. Ulkoilureittitoimituksista on kerrottu tarkemmin kohdassa 5.4. *Ulkoilureittitoimitus*.

Reittien perustaminen edellyttää tarkempaa toteutussuunnittelua, jossa ratkaistaan kunkin reitinosan ja levähdyspaikan toteutustapa sekä toteuttamisen ja kunnossapidon vaatimat toimenpiteet.

Reittien toteutus edellyttää lisäksi erillisiä investointipäätöksiä. Toteutusaikataulua ei määritellä ulkoilureittisuunnitelmassa.

7.1. Reittien käyttötavat

Ulkoilulain mukaan ulkoilureittisuunnitelmassa on mainittava, mihin ulkoiluun liittyvään kulkemiseen reitti on tarkoitettu.

Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetut ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit on tarkoitettu jalkaisin, hiihtäen ja maastopyörällä kulkemiseen. Moottorijoneuvoilla ajaminen reiteillä on kielletty, joten latukoneita reiteillä ei saa käyttää.

7.2. Reittien tarkkuus kartoilla

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus sisältää yleissuunnitelmakartan mittakaavassa 1:10 000, pienennöksen siitä mittakaavassa 1:25 000 sekä tarkemmat kartat osa-alueittain mittakaavassa 1:4 000.

Reittien yksityiskohtaiset linjaukset näkyvät tarkemmissa kartoissa. Reittilinjaukset on piirretty hyödyntäen gps-paikannusta. Käytettävissä ollut gps-laite ei kuitenkaan vastannut tarkempien gps-laitteiden tasoa, joten laitteen piirtämä reitti saattaa erota olemassa olevan polun todellisesta linjauksesta kymmenenkin metriä.

Reittien linjauksiin ja levähdyspaikkojen rajautumiseen voidaan tehdä toteutussuunnittelun ja ulkoilureittitoimitusten yhteydessä tarpeellisia tarkennuksia. Toteutussuunnittelussa ja ulkoilureittitoimituksia tehtäessä lähtökohtana on, että jos osuudella on olemassa oleva polku-ura, reitti linjataan sen kohdalle.

7.3. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita

Reittien linjaamisessa yhtenä periaatteena on ollut hyödyntää suunnittelualueen vahvuuksia mahdollisimman hyvin. Reitit yhdistävät esim. näköalapaikkoja, hienoja luontokohteita ja työpajoissa esiin tulleita kauniina tai tärkeitä pidettyjä paikkoja. Tieto muinaisjäänneksistä tuo oman lisänsä reiteille, vaikkeivät muinaisjäänneksien erottuisikaan maan pinnalla. Maarian altaan rantojen saavutettavuus ja virkistyskäyttömahdollisuudet paranevat uusien reittien myötä.

Yhtenä tavoitteena on ollut saada aikaan rengasmainen ulkoilureitti Maarian altaan itäpuolisiin metsiin. Rengasmainen reitti on ulkoilun kannalta mielekkäämpi kuin se, että kulkija joutuu palaamaan samaa reittiä takaisin.

Reittien tarkemman suunnittelun lähtökohtana on ollut linjata metsiin sijoittuvat reitit olemassa olevien polkujen kohdille, kun se on ollut mahdollista. Tarpeetonta uusien polku-urien avaamista on vältetty, jotta kasvillisuuteen ja metsätalouteen kohdistuvat haitat jäisivät mahdollisimman pieniksi. Lisäksi olemassa olevat, luontaisesti syntyneet polut sijoittuvat maastoltaan helppokulkuisiin paikkoihin, joten virkistyskäytön ohjaaminen uusille reiteille ei välttämättä onnistuisikaan.

Maanomistajien toiveita linjausten suhteen on pyritty ottamaan huomioon. Esimerkiksi joissakin paikoissa reittejä on linjattu kiinteistöjen rajojen tuntumaan tai rajalinjalle maanomistajilta saadun palautteen perusteella. Kaikkien toiveiden huomioiminen ei kuitenkaan ole ollut mahdollista. Maarian altaan itäpuolisella metsäalueella kiinteistöt ovat usein itä-länsisuunnassa hyvin pitkiä ja saattavat ulottua altaan tuntumasta Liedon rajalle saakka. Tällaisessa maanomistustilanteessa kiinteistörajoja on vaikea hyödyntää. Rengasmaisen reitin aikaansaaaminen alueelle edellyttää kahta pohjois-eteläsuuntaista kulkuyhteyttä, eikä pitkänomaisten kiinteistöjen halkomista pystytä siksi välttämään.

7.4. Yhteydet muihin reitteihin

Reitistö on suunniteltu siten, että se yhdistyy kohdealueen ja ulkopuolisten alueiden olemassaoleviin reitteihin ja sitä voidaan jatkaa tulevaisuudessa eri suuntiin. Tällöin syntyy yhtenäinen ja toimiva seudullinen ulkoilureitistö.

Ulkoilureittisuunnitelman reitit on pyritty linjaamaan olemassa oleville polku-urille. Kuva Kivikauden polulta.

Kivikauden polkua Paimalan pähkinäpensaslehdon tienoilla. Polku-ura on luontotyypin alueella leveä jo nykyisin.

Haagantien pyöräily-yhteys yhdistää Ilmaristen taajaman Suomen Sydän -kulttuurikuntoilureittiin.

Jäkärän suunnalla reitistö yhdistyy olemassa olevaan Paavonpolkuun sekä pyöräily-yhteyksiin ja pyöräteihin, joiden kautta toteutuu yhteys Koskennurmen ja Vakiniitun asuinalueille sekä Koskennurmen asemakaava-alueelle suunniteltuun reittiin, joka sijoittuisi Paattistenjoen varteen.

Ilmarisissa reitistö yhdistyy Ilmaristen kuntorataan sekä pyörätie- ja pyöräily-yhteysverkostoon, jota pitkin pääsee mm. Liedon keskustaan. Haagantien pyöräily-yhteyden kautta pääsee Suomen Sydän -kulttuurikuntoilureitille, jonka päätepisteet ovat Maaherran makasiini Turun tuomiokirkon kupeessa ja Liedon Vanhalinna. Suomen Sydän -reittiä ja Vanhaa Härkätietä pitkin toteutuu yhteys myös muille Vanhalingan kulttuuripoluille.

7.5. Ulkoilureitit

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavia reittejä on esitetty yhteensä n. 7,3 km, josta Turkuun sijoittuu n. 6,1 km ja Lietoon n. 1,2 km. N. 95 % esitetyistä reiteistä sijoittuu olemassa oleville poluille.

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit sijoittuvat Maarian altaan itäpuolisiin metsiin. Ne muodostavat yhdessä olemassa olevan Paavonpolun kanssa n. 5,6 kilometrin mittaisen rengasreitit. Polulta erkanevat haara Korkiakallion levähdyspaikalle. Lisäksi on osoitettu reittejä, jotka johtavat rengasreitille eri suunnilta: Paimalantieltä, Tastontieltä ja Ilmaristen kuntoradalta. Pohjoisessa on olemassa oleva yhteys Maarian uimarannalta reitistölle. Reitistön perustana ovat Kivikauden polku sekä muut olemassa olevat polku-urat.

Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa ei ole määritelty, toteutetaanko reitit polkumaisina vai rakennettuina. **Reittien toteutustapa ratkaistaan toteutussuunnittelussa.**

Useimmiten polkumainen, rakentamaton reitti on riittävä. Reitti perustetaan merkitsemällä se maastoon esim. puihin tai tolppiin maalatuin merkein. Kosteissa paikoissa kuljettavuuden parantaminen esim. pitköspuiden tai haketuksen avulla voi olla tarpeen. Ojien ylityksiin tarvitaan siltarakenteita. Kulkureitiltä voidaan tarvittaessa poistaa puita ja

Polkujen kuljettavuutta voidaan parantaa asentamalla pitkospuita märeimpiin maastonkohtiin.

pensaita. Ulkoilureittien suunnitteluohjeiden mukaan polun kulku-uran leveydeksi riittää 0,5 m ja vapaan kulkutilan kokonaisleveyden tulisi olla 1,5 m.

Rakennetut ulkoilureitit voivat olla joskus tarpeen. Saviselle maalle sijoittuvat polut eivät kestä suurta käyttöä. Jos jonkun osuuden käytön arvioidaan olevan niin vilkasta, että polku muuttuu liejuiseksi eivätkä pitkospuut, haketus tai muut kevyet keinot riitä pitämään reittiä kulkukelpoisena, on syytä toteuttaa se rakennettuna ulkoilureittinä. Se, tarvitaanko joillakin osuuksilla rakennettua reittiä, riippuu mm. lähialueiden asemakaavoituksesta ja asukasmäärän kasvusta. On myös mahdollista, että aluksi jollakin osuudella riittää polkumainen reitti mutta myöhemmin reitin muuttaminen rakennetuksi on tarpeen.

Pyöräilykelpoinen yhteys olisi tarpeen Ilmaristen ja Maarian uimarannan välillä. Tällä hetkellä rannalle pääsee pyörällä Ilmarisista vain Pahkalaukkaantien ja Asematien kautta. Reitti on pitkä ja mutkikas, mikä lisää uimarannalle suuntautuvaa autoliikennettä. Ilmaristen ja Maarian uimarannan välinen ulkoilureitti noudattelee pääosin Kivikauden polkua. Tätä reittiä olisi syytä kohentaa niin, että se olisi pyöräiltävissä kesäaikaan. Tällöin se osittain korvaisi Pahkalaukkaantieltä puuttuvaa pyörätietä. **Reitti sijoittuu lähelle Sipilänhaan kivikautista asuinpaikkaa, joten reitin rakentaminen edellyttänee arkeologisia tutkimuksia, joiden kustannukset tulevat hankkeen toteuttajan maksettaviksi.**

Rakennettavista ulkoilureiteistä voidaan tehdä kivituhka-, sora- tai purupintaisia. Ulkoiluteiden leveyden on syytä olla vähintään 3 m + luisakat, jotta niiden koneellinen kunnossapito on mahdollista.

Siellä, missä virkistyskäyttö on intensiivistä, voidaan tarvita rakennettuja ulkoilureittejä. Esimerkki Turun Katariinasta.

7.6. Levähdyspaikoiksi varattavat alueet

Ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu suunnittelualueen keskeisiä kohteita, jotka sopisivat hyvin virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen sijoituspaikoiksi. Kohteet on kuvattu luvussa 8. Ne sijaitsevat maisemallisesti hienoissa paikoissa ja usein veden äärellä. Näihin paikkoihin on ehdotettu mm. levähdyspaikkoja.

Ne levähdyspaikat, jotka liittyvät ulkoilureittitoimituksilla mahdollistettaviin reitteihin, näkyvät myös tarkemmissa kartoissa. Niistä tehdään ulkoilureittitoimitukset.

Tällaisia paikkoja on ulkoilureittisuunnitelmassa esitetty neljä: **ne sijaitsevat Rajakalliolla, Ojarannassa, Maarianmetsässä ja Korkiakalliolla.**

Levähdyspaikkojen sijoittelussa on pyritty siihen, että rengasmaisen ulkoilureitin varrelta löytyisi useita levähdyspaikkoja. Kun reitille tullaan Ilmarisista, hyviä levähdyspaikkoja ovat Rajakallio, Ojaranta ja Maarianmetsä, Jäkärän suunnalta tultaessa taas Korkiakallio ja Maarianmetsä. Paimalantien suunnalta Kukonmäestä lähdettäessä puolimatkan taukopaikkana toimii Korkiakallio.

Kaikki levähdyspaikoiksi varattavat alueet sijoittuvat Turun kaupungin omistamalle maalle. Levähdyspaikoiksi varattavat alueet on mitoitettu väljästi (n. 900 m²), jolloin mahdolliset rakenteet, kuten penkit, pystytään sijoittamaan paikalle tarkoituksenmukaisesti ja luontoarvot huomioiden.

Ulkoilureittisuunnitelmassa ei ole määritelty, millaisia rakenteita levähdyspaikoiksi varatuille alueille mahdollisesti tulisi. **Levähdyspaikkojen toteutustapa ja rakenteet ratkaistaan toteutussuunnittelussa. Toteutuksen ja kunnossapidon vaatimat investoinnit edellyttävät erillisiä päätöksiä.**

7.7. Suunnitelmasta poistettu ratsastusreitti

Suunnittelualueella ratsastetaan teillä, metsissä ja pelloillakin, koska merkittjä ratsastusreittejä ei ole. Ulkoilureittisuunnitelmassa pyrittiin osoittamaan reittejä myös maastoratsastukseen. Yhtenä tavoitteena oli lisätä niin ratsastajien kuin muidenkin alueen käyttäjien turvallisuutta ohjaamalla ratsastus tietyille reiteille. Samalla pyrittiin vastaamaan osayleiskaavan tavoitteeseen hevostoiminnan edistämisestä.

7.2.2022 hyväksytyssä ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksessa osoitettiin vielä ratsastusreitti Metsämäestä kohti pohjoista. Osa reitistä oli tarkoitettu myös ulkoiluun.

Ratsastusreitistä jätettiin useita muistutuksia. Luonnosvaiheessa oli tutkittu erilaisia linjauksia mm. Metsämäen raviradan ja Korkiakallion väliselle reitinosalle, mutta tuolloinkin linjaukset olivat herättäneet kritiikkiä. Muistutusten käsittelyn aikana linjausvaihtoehtoja tarkasteltiin lisää, mutta hyvää ratkaisua asiaan ei löytynyt.

Ongelmia Metsämäen ja Korkiakallion välisen ulkoilu- ja ratsastusreitin linjaamiselle aiheuttivat mm. yksityisten maanomistajien suuri määrä, kiinteistöjen muodot ja asutuksen läheisyys. Reittiä ei ollut mahdollista linjata myöskään ELY-keskuksen hallinnoimaa Vanhan Tampereentien pyörätietä pitkin.

Lisäksi tarkasteltiin mahdollisia turvallisuusriskejä, joita saattaisi koitua ulkoilijoille, ratsastajille ja hevosille sekä muille alueen käyttäjille. Turun liikuntapalvelut piti tärkeänä maastopyöräilyn sallimista ulkoilureittitoimittuksin mahdollistettavilla reiteillä. Vauhdikas maastopyöräily ja ratsastus eivät kuitenkaan sovi samoille reiteille, vaikka ratsastusta varten olisi osoitettu erillinen, ulkoilureitin rinnalla kulkeva kavioura. Hevonen on taustaltaan saaliseläin ja saattaa säikkyä yllättäviä tilanteita.

7.8. Reittien saavutettavuus ja pysäköinti

Reittien linjaamisessa on kiinnitetty huomiota niiden saavutettavuuteen Jäkärän ja Ilmaristen nykyisiltä ja uusilta asuinalueilta. Tästä on kerrottu kohdassa 7.4. *Yhteydet muihin reitteihin*. Koska alueella on myös seudullista virkistyskäyttöarvoa, suunnittelussa on pyritty siihen, että reitit olisivat hyvin saavutettavissa kauempaakin eri kulkutavoilla.

Maarian altaan itäpuolen virkistyskäytön kannalta tärkeimmät bussilinjat kulkevat Turusta Vanhaa Tampereentietä Ilmarisiin sekä Paimallantietä Jäkärään. Ilmaristen bussilla pääsee suhteellisen lähelle Ilmaristen kuntorataa, joka on yksi reitistön lähtöpisteistä. Jäkärän bus sireitiltä pääsee ulkoilureitistölle Maarian altaan kävelysillan kohdalta Kukonmäestä.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu nykyiset ja mahdolliset uudet pysäköintiin käytettävät alueet. Uusien pysäköintialueiden toteuttaminen ehkäisee ohjaamattoman pysäköinnin aiheuttamia haittoja. Nykyisin altaan itäpuolisiin metsiin suuntaavat ulkoilijat jättävät melko usein

autonsa Tastontien ja sen sivuteiden sekä Kanta-Haihuntien varsille haitaten joskus tonttiliikennettä.

Olemassa olevia pysäköintiin käytettyjä alueita on reitistön tuntumassa useita: Maarian uimarannan yhteydessä on pysäköintialue, jota on laajennettu joitakin vuosia sitten. Kukonmäessä Maarian altaan sillan lähellä on entisen Paimalan koulun yhteydessä oleva sorakenttä Turun kaupungin omistamalla maalla. Ilmaristen kuntosadan vieressä sijaitsevat Ilmaristen Metsäpirtti ja tanssilava, joiden yhteydessä on hyvin pysäköintitilaa. Alue on kuitenkin yksityisessä omistuksessa ja vuokrattu Liedon Luja ry:lle.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on esitetty kaksi uutta pysäköintialueen paikkaa: yksi Tastontien ja toinen Pahkalaukkaantien varteen. Pysäköintialueiden toteuttaminen onnistuu ilman ulkoilureittitoimitusta, koska alueet ovat Liedon kaupungin omistuksessa. Niiden toteuttamiselle ei ole määritelty aikataulua. **Pysäköintialueiden toteuttaminen edellyttää tarkempaa suunnittelua ja erillisiä investointipäätöksiä.**

Uudet pysäköintilueet mitoitetaan n. 15 autolle. Pysäköintiin tarkoitetut alueet on syytä osoittaa selkeästi kyltein sekä merkitä mahdollisiin alueista tehtäviin ulkoilukarttoihin ja nettisovelluksiin.

7.9. Viitoitus ja informaation jakaminen

Ulkoilureittejä toteutettaessa reitin kulku osoitetaan reittimerkein, jotka voivat olla esim. puuhun tai tolppaan maalattuja värirenkaita.

Infotaulujen kokeman ilkeivallan vuoksi Turun kaupunki ei mielellään investoi tauluihin. Yhä enemmän on siirrytty nettisovelluksiin, joiden avulla voidaan välittää tietoa reiteistä ja niiden kohteista.

Maaria-Ilmarisiin toteutettavat reitit voidaan esittää mobiiliversioina nettisovelluksessa samalla tavoin kuin Turussa toteutetut kulttuuri-kuntoilureitit. Sovellus toimii useimmissa älypuhelimissa. Reitin etappeihin voi liittää tietoa esim. muinaisjäännöksistä, historiallisista paikoista tai tapahtumista, luonnon erityispiirteistä sekä maiseman muuttumisesta vuosisatojen ja -tuhansien aikana. Mobiiliversioiden lisäksi reiteistä on hyvä tehdä kartta, jonka voi tulostaa netistä. Paperiversio voisi olla saatavilla myös Maarian ja Liedon kirjastoissa sekä matkailu-infossa.

Niin kartoilla kuin maastossakin eripituiset reitit erotetaan värikoodein. Lisäksi ilmoitetaan kunkin reitin pituus ja vaikeustaso sekä pysäköintipaikkojen, levähdyspaikkojen ja muiden kohteiden välimatkat.

7.10. Esteettömyys

Ulkoilureittisuunnitelmaa toteutettaessa on pyrittävä huomioimaan kaikkia käyttäjäryhmiä, ml. liikkumisesteisiä ja lastenvaunujen tai -rataiden kanssa kulkevia.

Suuri osa ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä reiteistä on luonteeltaan patikkareittejä, eikä niitä ole tarkoituksenmukaista rakentaa ulkoiluteiksi. Reitit sijoittuvat monessa tapauksessa niin jyrkkäpiirteiseen maastoon, että reittejä ei olisi mahdollistakaan toteuttaa esteettöminä.

Toteutussuunnittelussa on kuitenkin syytä tutkia, pystyttäisiinkö jokin osuus tai joitakin osuuksia toteuttamaan esteettömänä. Tutkimisen arvoisia osuuksia ovat ainakin seuraavat:

Karhunojantieltä pääsee jo nykyään lähes Ojarannan ehdotetulle levähdyspaikalle asti ajokelpoista tietä pitkin. Reitillä ei ole suuria korkeuseroja. Etäisyys Karhunojantieltä Ojarannan levähdyspaikalle on n. 710 m.

Kukonmäestä entisen Paimalan koulun yhteydessä olevalta pysäköintialueelta on 320 metrin matka Maarianmetsän ehdotetulle levähdyspaikalle. Reitti kulkee Maarian altaan ylittävän sillan kautta, jonne on matkaa pysäköintialueelta alle 150 m. Jos tämä reitti pystyttäisiin toteuttamaan esteettömänä, Maarian altaan maisemista pääsisivät nauttimaan nykyistä useammat.

7.11. Muinaisjäännösten huomioiminen

Jos rakennettu ulkoilureitti tai levähdyspaikkaan liittyviä rakenteita aiotaan toteuttaa muinaisjäännösten läheisyyteen, on oltava yhteydessä museokeskukseen. Vastaavalla tavalla on huomioitava myös muut arkeologiset kohteet, jotka tarkemmissa tutkimuksissa saattavat osoittautua kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi tarkastamattomat löytöpaikat.

Museokeskukseen on oltava yhteydessä myös silloin, jos rakennusvaiheessa maasta paljastuu jotain poikkeuksellista, kuten hiiltä tai saviastian palasia. Muinaisjäännöksiä voi aina löytyä sieltäkin, mistä niitä ei tunneta.

Myös Maarian altaan eteläpään tasaiset rannat soveltuisivat esteettömän virkistyskäytön kehittämiseen. Kuva Ävikista.

7.12. Luontoarvojen huomioiminen ja reittien luontovaikutukset

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit on pyritty linjaamaan siten, että niiden perustaminen, kunnossapito ja käyttö eivät aiheuta haittaa luontoarvoille. Useimmiten reitit eivät kulje arvokkaiden luontokohteiden kautta.

Ulkoilureittisuunnitelman alueella on muutamia luontokohteita, joiden läpi ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavat reitit kulkevat: Paimalan pähkinäpensaslehto, Rajakallio ja Ilmaristen kuntoradan luoteispuolella sijaitseva kallio.

Reittien linjauksia on tarkasteltu yhdessä Turun kaupungin ympäristönsuojelun kanssa. Levähdyspaikkoja varten varattavat alueet on mitoitettu väljästi, jotta mahdolliset toiminnot pystytään sijoittamaan sinne luontoarvot huomioiden. Reittien parantaminen ja kunnossapito sekä levähdyspaikkojen toteuttaminen on mahdollista luontoarvojen kärsimättä.

Paimalan pähkinäpensaslehto on luonnonsuojelulain 29 §:n mukainen suojeltava luontotyyppi. Kohteen kautta kulkevat reitinosat sijoittuvat olemassa oleville polku-urille. Reitit sekä pähkinäpensaslehdon kohdalle esitetty levähdyspaikan alue on tutkittu Turun kaupungin ympäristönsuojelun maastokäynnillä.

Rajakallio ja Ilmaristen kuntoradan läheinen kallio ovat metsälain 10 §:n mukaisia metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä. Kohteet ovat vähätuottoisia kallioita, ja Ilmaristen kuntoradan kallioon liittyy myös jyrkänne. Kohteiden kautta kulkevat ulkoilureitit sijoittuvat olemassa oleville, paljon käytetyille poluille. Rajakallion levähdyspaikkaa varten on varattu alue, jolla jo nykyisin sijaitsee mm. pöytä ja penkit.

Lisäksi ulkoilureitti kulkee Maarian altaan rannassa olevan liito-orava-reviirin reunaa pitkin n. 60 metrin matkalla. Kyseessä on Tastonranta-niminen ydinalue. Ulkoilureitti on linjattu olemassa olevalle, leveälle polulle.

Jos arvokkaiden luontokohteiden kautta kulkevia polkuja on tarvetta leventää tai muuten kohentaa, hankkeista tulee neuvotella kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa. Samoin menetellään levähdyspaikkarakenteita toteutettaessa. Kaikissa perustamis- ja kunnossapitotoimenpiteissä tulee huolehtia siitä, että maanrakentamisella ja kasvillisuuden raivauksella ei vaaranneta luontotyyppien ominaispiirteiden säilymistä.

Ulkoilureittitoimituksella mahdollistettavat reitit kulkevat myös muutamien muiden luontokohteiden läheisyydessä. Nämä ovat Hakalan puro, Hyllylähde, Tastun tammimetsikkö ja kahdesta kuviosta koostuva Tastun korpi, jotka kaikki sijaitsevat Turun puolella. Kaikissa näissä paikoissa reitti sijoittuu olemassa olevalle polulle tai metsäautotielle luontokohteen ulkopuolelle.

Ulkoilureittisuunnitelman toteuttaminen voi lisätä Maarian altaan itäpuolen metsien virkistyskäyttöä, joka puolestaan voi aiheuttaa kasvillisuuden kulumista. Merkityt reitit kuitenkin kanavoivat kulutusta, joten muilla poluilla ja reittien ulkopuolisilla alueilla liikkuminen saattaa vastaavasti vähentyä. Merkittyjen reittien hyvä kunnossapito ehkäisee reittien liejuuntumista ja polku-urien leventymistä.

7.13. Reittien vaikutukset metsätalouden harjoittamiseen

Ulkoilureittisuunnitelman reiteillä on vaikutuksia metsätalouden harjoittamiseen. Vaikutuksia on pyritty minimoimaan suunnittelun aikana reittien linjaamisessa. Tästä on kerrottu kohdassa 7.2. *Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita*.

Ulkoilureittisuunnitelman liitteenä olevista kiinteistökartoista käy ilmi, mitkä osat reiteistä sijoittuvat Turun ja Liedon kaupunkien ja mitkä osat muiden omistajien kiinteistöille. Reittien linjaaminen pelkästään kaupunkien omistamille maille ei olisi ollut maanomistusolojen vuoksi mahdollista. Joissakin paikoissa reitit on pystytty linjaamaan kiinteistön rajojen tuntumaan, mutta toisissa paikoissa se ei ole ollut mahdollista mm. kiinteistöjen pitkänomaisen muodon takia.

Suunnitelman merkittävin vaikutus metsätalouteen on se, että ulkoilureittejä varten osoitetaan polkuoikeudet. Maanomistajalle maksetaan korvaus maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä reitistä koituvista haitoista ja vahingoista.

Reittiin kuuluvan alueen ylittäminen metsäkoneilla ja käyttö metsätalouden kuljetuksiin on mahdollista, jos tästä sovitaan reittitoimituksen yhteydessä. Tästä on kerrottu enemmän kohdassa 5.4. *Ulkoilureittitoimitus*. Maanomistajan tulee ilmoittaa reitin pitäjälle eli kaupungille hakuista, jotta reitti voidaan turvallisuussyistä sulkea käytöstä hakkuiden ajaksi.

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavista reiteistä n. 95 % sijoittuu olemassa oleville polku-urille. Käytännössä ulkoilureittisuunnitelman myötä virallistetaan olemassa olevaa polkuverkostoa ja mahdollistetaan sen kunnossapito.

Maarian altaan itäpuolen nykyinen, käytön myötä syntynyt polkuverkosto on tiheä, mikä kertoo vilkkaasta virkistyskäytöstä. Kun alueelle perustetaan kaupunkien ylläpitämä ulkoilureitistö, virkistyskäyttö voi lisääntyä, mutta toisaalta virkistyskäyttö kanavoituu entistä selkeämmin tietyille reiteille, mikä voi vähentää kasvillisuuden kulumista merkittyjen reittien ulkopuolella.

8. SUUNNITTELUALUEEN KESKEISIÄ KOHTEITA

Tässä luvussa kuvataan ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen paikkoja ja osa-alueita, jotka soveltuvat erityisen hyvin erilaisten virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen sijoituspaikoiksi tai joilla on muuta virkistyskäyttöpotentiaalia.

Suurin osa kohteista sijaitsee Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan alueelle, eivät kuitenkaan kaikki. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on tarkasteltu laajempaakin aluetta.

Jotkut paikoista sijaitsevat ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavien reittien yhteydessä. Myös kauempana sijaitsevia kohteita on kuvattu luvussa historiallisen tai sosiaalisen merkittävyytensä vuoksi. Moni kohteista nousi esille ulkoilureittisuunnitelman työpajojen ja muun vuorovaikutuksen yhteydessä.

Joihinkin tässä mainituista kohteista, kuten Aurajokilaaksoon, esitettiin reittejä ja virkistyskäyttöön liittyviä toimintoja ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana, mutta ne karsiutuivat pois lopullisesta ulkoilureittisuunnitelmasta. Paikkoja koskeva tieto on haluttu kuitenkin sisällyttää ulkoilureittisuunnitelman selostukseen, koska se voi olla arvokasta mahdollisissa tulevaisuuden hankkeissa.

8.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Kohde ei sijaitse ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavien reittien yhteydessä, mutta Turun kaupungin maanomistus mahdollistaa virkistyskäytön kehittämisen.

Kuvaus:

Maarian altaan pohjoispää on maisemiltaan mielenkiintoinen korkeine ahteineen, rannan silokallioineen ja virta- ja suvantopaikkoineen. Altaan pohjoiskärjessä on sijainnut mylly, mutta nykyisin menneisyydestä kertovat enää puretun torpan ympäristön omenapuut ja koristepensaat. Töyrään päällä on sijainnut Turun kaupungin Maarian taimisto, jossa on kasvatettu mm. jalopuita. Nykyään taimisto sijaitsee idempänä Karhunojantien varrella ja on aidattu.

Maarian altaan pohjoispäässä on vanha myllyn paikka. Poukamet, rantakalliot, omenapuut ja koristepensaat tekevät paikasta viehättävän. Virkistystoiminnot on sovitettava maisemaan harkiten.

Vahvuudet:

Altaan pohjoispään keskeiset alueet ovat Turun kaupungin omistuksessa. Myllytorpan alue tarjoaa nykyisinkin pääsyn veden äärelle, ja veteen liittyvän virkistyskäytön kehittäminen olisi luontevaa. Asukastyöpajoissa Myllytorpan alue mainittiin usein. Alueen sijainti on virkistyskäytön kannalta hyvä, koska Jäkärlän taajama on lähellä. Maarian uimapaikalle on noin kilometrin matka. Entisen taimiston alueelle suunnitellaan frisbeegolfrataa.

Huomioitavaa:

Altaan pohjoisosissa voimakkaat maastonmuodot, sortuma-altis savi-maa ja herkkä maisemakuva asettavat omat rajoituksensa virkistystoiminnoille. Virkistyskäytön kehittämisen tulee tapahtua pienipiirteisesti ja alueen omaleimaisuutta vaalien.

Mahdollisten virkistystoimintojen sijoittamista Myllytorpan alueelle puoltaa kohteen keskeinen sijainti. Myllytorpan alue ei kuitenkaan sovellu sellaisten toimintojen paikaksi, jotka edellyttävät paljon maaston muokkausta. Esim. pysäköinti tulee järjestää siten, etteivät autot tunkeudu vesistön tuntumaan.

Kanoottien ja soutuveneiden käytön, vesileikkauksen ja säilytyksen vaatimat ajotiet ja rakenteet edellyttävät niin paljon rakentamista, että niiden toteuttaminen maiseman kärsimättä olisi haastavaa. Tällaisten toimintojen sijoittaminen alueelle edellyttäisi erityisen huolellista suunnittelua.

Jos Maarian altaan keskimääräistä vedenpintaa lasketaan, Myllytorpan kohdalla kulkeva uoma palautuu nykyistä luonnonmukaisemmaksi virtavesiympäristöksi.

Altaan pohjoispään rantojen puoliavoin luonne olisi syytä säilyttää. Yksittäiset puut, pensaat ja puuryhmät tuovat vaihtelevuutta maisemaan. Niittykasvillisuus lienee alueelta väistynyt heinittymisen myötä; maisemanhoito voisi tuoda takaisin niittykasvilajistoa takaisin.

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimaranta on omaleimainen paikka.

8.2. Maarian uimarannan ympäristö (kohde 2)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Maarian uimaranta on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa yhdeksi lähtöpisteeksi ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavalle reitistölle. Maarian uimarannan pysäköintialuetta voidaan käyttää myös ulkoilijoiden tarpeisiin.

Kuvaus:

Hiekkakuoppaan muodostunut lampi on tärkeänä pidetty kohde. Sen rannalla on Turun kaupungin yleinen uimaranta, jonne tullaan kauempaakin Pohjois-Turusta. Alueen maisema on jo puretun tiilitehtaan ja soranoton jäljiltä voimakkaasti ihmisen muokkaama, mutta luonto on vallannut alaa luoden omaleimaista ympäristöä. Jotkut kuopan reunoista ovat lähes kasvittomia, mutta toisille on kehittynyt sankkaa puustoa.

Lähistöllä on kaupungin ylläpitämä, n. 4,5 km mittainen Paavonpolku, joka yhdistyy ulkoilureittisuunnitelmassa esitettyihin uusiin reitteihin.

Vahvuudet:

Uimarannan vedenlaatu on hyvä ja varustelutasoa on parannettu viime vuosina. Alueella on virkistyskäytön kannalta monia vahvuuksia: vesialueet, rikas esihistoria ja sijainti kohtuuetäisyydellä Jäkärlästä. Myös lammen itäpuolella sijaitsevat metsät ovat pääosin varttuneita ja ulkoiluun hyvin soveltuvia. Turun kaupungilla on alueella paljon maanomistusta.

Huomioitavaa:

Lammen ympäristö on laajalti muinaisjäännösalueita. Kivikautiset asuinpaikat tuovat paikalle kiinnostavuutta mutta toisaalta rajoittavat virkistyskäyttöön liittyvää rakentamista. **Turun museokeskuksen edustajan on syytä olla virkistyskäyttöhankkeissa mukana.**

Maarian uimarannan läheisyydestä löytyy hienoja ulkoilumetsiä. Kuva Paavonpolulta.

Uimarannan tuntumassa sijaitsee liito-oravan elinpiiri. **Virkistyskäytön kehittämishankkeissa onkin oltava yhteydessä Turun kaupungin ympäristönsuojeluun.**

Ranta kärsii valitettavasti roskaamisesta ja ilkevallasta. Suojaisa alue on nuorison suosima illanviettopaikka. Sitä on haastavaa ylläpitää siistinä ja viihtyisenä.

8.3. Rajakallio (kohde 3)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettava reitti kulkee Rajakallion kautta. Rajakalliolle on osoitettu ulkoilureittitoimituksella mahdollistettava levähdyspaikka.

Kuvaus:

Turun ja Liedon rajalla sijaitseva Rajakallio on Maarian altaan itäpuolisen metsäalueen korkeimpia paikkoja. Se kohoaa 64 metrin korkeuteen. Nykyään Rajakalliolta ei näe kovin pitkälle, mutta aiemmin näymät ovat olleet avoimempia.

Rajakallion kautta kulkee paljon käytetty polku, ja mäellä on pöytä-penkki-yhdistelmä sekä kivistä kasattu nuotiopaikka. Kasvillisuudeltaan Rajakallio on herkkää jäkälätyypin metsää, kuten muutkin seudun korkeahkot kalliot. Jäkäläpeite on osin kulunut virkistyskäytön takia.

Vahvuudet:

Rajakallio on paikallisten hyvin tuntema paikka, joka tuli esille monissa pajoissa ja yleisötilaisuuksissa. Rajakallio sopii virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen sijaintipaikaksi mm. paikallishistoriallisen merkityksensä takia.

Rajakallio on monille asukkaille tärkeä paikka ja yksi suunnittelualueen korkeimmista kohdista.

Paimalandien suunnalta tuleville ulkoilijoille Rajakallio on myös mukava puolimatkan taukopaikka. Etäisyys Kukonmäen pysäköintipaikalta Paimalandien varresta Rajakalliolle on pohjoista reittiä n. 2,7 km, eteläistä reittiä vastaavasti n. 3,4 km.

Rajakallio sijoittuu kahden kunnan alueelle, mutta molemmat puolet ovat Turun kaupungin omistuksessa. Ulkoilureitti ja levähdyspaikka on osoitettu Turun puoleiselle osalle.

Huomioitavaa:

Rajakallio on metsälain 10 §:n mukainen metsäluonnon arvokas elinympäristö. **Ulkoilureittiin ja/tai levähdyspaikkaan liittyvistä toimenpiteistä tulee neuvotella Turun kaupungin ympäristönsuojelun kanssa.**

8.4. Ojaranta (kohde 4)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ojarannan alueelle on osoitettu olemassa olevaa polku-uraa noudatteleva ulkoilureitti sekä siltä erkaneva uusi polku, joka johtaa levähdyspaikalle. Reitit ja levähdyspaikka mahdollistetaan ulkoilureittitoimituksin.

Kuvaus:

Ojaranta sijaitsee Maarian altaan itärannalla n. 700 m sillalta pohjoiseen. Paikkaa kutsutaan tässä Ojarannaksi sen kiinteistön mukaan, jolle esitetty levähdyspaikka sijoittuu.

Ojarannan sekä viereisten kiinteistöjen Paasilan ja Viljolan alue on peltoa ja Maarian altaaseen viettävää niittymäistä rinnettä, jonka keskellä on metsäsaarekkeita. Levähdyspaikaksi varattava alue on osoitettu töyrään päälle metsäsaarekkeen reunaan.

Vahvuudet:

Ojaranta sopii sijainniltaan hyvin levähdyspaikaksi. Rantatöyräältä avautuu kauniita näkymiä altaalle. Levähdyspaikan huoltoa helpottaa se, että ajokelpoinen reitti ulottuu lähes perille saakka.

Ilmaristen kuntoradan suunnalta tultaessa paikka sijaitsee rengasmaisen ulkoilureitin puolivälin vaiheilla. Matkaa Ilmaristen kuntoradan pohjoispuolen pysäköintialueelta Ojarannan levähdyspaikalle kertyy pohjoista reittiä n. 4,5 km, eteläistä reittiä n. 3,7 km. Paikalle pääsee myös helppokulkuista reittiä Maarian uimapaikan yhteydessä olevalta pysäköintialueelta. Matkaa kertyy yhteen suuntaan n. 1,5 km. Kaupungin maanomistus mahdollistaa tarvittaessa myös uuden pysäköintialueen perustamisen lähemmäs kohdetta.

Ojaranta sekä viereiset kiinteistöt Paasila ja Viljola ovat Turun kaupungin omistuksessa.

Huomioitavaa:

Ojarannan eteläpuolella Paasilan kiinteistöllä on liito-oravan elinympäristöä. Sen laitaa pitkin kulkee Kivikauden polun osuus, josta tehdään ulkoilureittitoimitus. Ojarannan levähdyspaikalle johtava uusi ulkoilureittitoimituksella mahdollistettava reitti sijoittuu pellolle eikä siten uhkaa liito-oravan elinympäristöä.

8.5. Kukonmäki (kohde 5)**Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:**

Kukonmäki on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa yhdeksi lähtöpisteeksi ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavalle reitistölle. Entisen Paimalan koulun kenttä toimii pysäköintialueena ulkoilijoiden tarpeisiin.

Kuvaus:

Maarian altaan ylittävä kävelysilta sijaitsee altaan keskivaiheilla. Altaan länsirannalla sillan kupeessa sijaitsee metsäinen Kukonmäki. Silta ei näytä johtavan mistään mihinkään: altaan länsirannalla sillalle johtaa entisen Paimalan koulun hiekkakentältä melko huomaamaton polku, joka ei näy Paimalantielle, ja sillan itäpäässä kasvaa sankkaa metsää. Sillalta pääsee kuitenkin Kivikauden polulle.

Sillan seudulla allas on kapeahko ja maisemakuva on voimakaspiirteinen ja vaihteleva. Rannat ovat suureksi osaksi metsäiset, mutta myös avoimia ahteita on paikka paikoin.

Vahvuudet:

Kukonmäki on hyvä lähtöpiste lähdetäessä ulkoilemaan Maarian altaan ympäristöön. Paikalle pääsee bussilla, Paimalantien varressa on

Maarian altaan sillan kohdalla maisema on vaihteleva ja tarjoaa edellytyksiä monenlaiselle virkistyskäytölle. Kukonmäki näkyy vasemmalla.

pyörätie, ja pysäköintitilaa löytyy entisen Paimalan koulun kentältä. Myöskään Maarian Mahdin maja ei ole kaukana.

Kukonmäki on monesta syystä hyvä paikka ulkoilureittiin mahdollisesti liitettävälle toiminnoille: Sijainti on keskeinen, maisemat ovat hienot ja ranta on kovapohjainen. Kukonmäki on Turun kaupungin omistuksessa.

Huomioitavaa:

Kukonmäessä on kivikautinen asuinpaikka. Siksi **virkestyskäyttöön liittyvää rakentamista harkittaessa on otettava yhteyttä Turun museokeskukseen.**

Kukonmäki on myös liito-oravan elinympäristöä. **Virkestyskäytön kehittämishankkeissa onkin oltava yhteydessä Turun kaupungin ympäristönsuojeluun.**

8.6. Maarianmetsä (kohde 6)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ulkoilureittitoimituksin mahdollistettava reitti kulkee Maarianmetsän kautta. Sinne on osoitettu myös ulkoilureittitoimituksella mahdollistettava levähdyspaikka.

Kuvaus:

Maarianmetsän alue sijaitsee altaan itärannalla kävelysillalta etelän suuntaan. Paikkaa kutsutaan tässä Maarianmetsäksi sen kiinteistön mukaan, jolle esitetty levähdyspaikka sijoittuu. Maarianmetsän kautta kulkee paljon käytetty reitti, joka on osa Kivikauden polkua.

Polun varrella altaan rannassa on niittymäinen aukeama, jota käytetään jo nykyisin levähtämiseen. Rantaan on tehty tukista penkki. Ulkoilureittisuunnitelmassa aukeama on osoitettu levähdyspaikaksi.

Maarianmetsä soveltuisi sijaintinsa ansiosta myös pienten lasten kanssa retkeileville. Kuvassa levähdyspaikaksi esitetty alue.

Vahvuudet:

Maarianmetsä on Turun kaupungin omistuksessa. Se sijaitsee vain reilun 300 metrin päässä Kukonmäen pysäköintialueelta, jonne pääsee Paimalantietä bussilla ja autolla. Paikka soveltuu siksi hyvin mm. pienten lasten kanssa retkeileville. Se toimii myös yhtenä levähdyspaikkana n. 5,6 km mittaisen rengasmaisen ulkoilureitin varrella.

Jos ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelle halutaan sijoittaa tulentelepaikka, Maarianmetsä voisi tulla paikkana kyseeseen. Sammutusvettä olisi saatavilla, ja polttopuukatos voitaisiin sijoittaa sillan itäpäähän, mistä käyttäjät kantaisivat polttopuut loppumatkan perille.

Huomioitavaa:

Alueella sijaitsee luonnonsuojelulain 29 §:n mukainen suojeltu luontotyyppi, Paimalan pähkinäpensaslehto. Esitetty ulkoilureitti kulkee pähkinäpensaslehdon kautta. Reitti sijoittuu kuitenkin olemassa olevalle polku-uralle, joka on leveydeltään lähes kärrytien luokkaa, joten reitin perustaminen ja kunnossapito eivät uhkaa pähkinäpensaiden säilymistä.

Levähdyspaikaksi osoitetulla alueella pähkinäpensaita ei kasva, vaan ranta on pääosin puoliavointa niittyä. Levähdyspaikka pystytään toteuttamaan alueen luontoarvojen kärsimättä.

Ulkoilureitin ja levähdyspaikan tarkka sijainti varmistetaan toteutus suunnittelun aikana. **Ulkoilureitin ja levähdyspaikan sijoittamisesta sekä niihin liittyvistä toimenpiteistä tulee neuvotella Turun kaupungin ympäristönsuojelun kanssa.**

8.7. Korkiakallio (kohde 7)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu Korkiakalliolle levähdyspaikka ja sille johtava ulkoilureitti, jotka mahdollistetaan ulkoilureittitoimituksin.

Kuvaus:

Korkiakallio sijaitsee Maarian altaan itäpuolella rannan läheisyydessä. Mäki kohoaa yli 50 metrin korkeuteen, ja korkeuseroa altaan pinnasta on yli 30 m. Kalliolle johtaa polkuja idän ja pohjoisen suunnilta. Länsirinne on erittäin jyrkkä. Kallion laki jäkälätyypin metsää, alarinne lehtoa.

Vahvuudet:

Korkiakallio on tunnettu paikka paikallisten keskuudessa. Sen huipulta on avautunut näkymiä Maarian altaalle. Horisontissa on voinut nähdä Turun tuomiokirkon tornin ja muita maamerkkejä. Jos puustoa harvennettaisiin, näkymiä voitaisiin saada takaisin.

Puuston harventaminen avasi Korkiakalliolta näkymiä Maarian altaan ja Turun maamerkkien suuntaan. Kuva: Jani Eteläkoski.

Korkiakallio sopii puolimatkan taukopaikaksi niille, jotka tulevat rengasmaiselle ulkoilureitille Jäkärän suunnalta. Matkaa Maarian uimapaikan pysäköintialueelta kertyy läntistä reittiä n. 3,2 km ja itäistä reittiä n. 5,0 km.

Korkiakallio on hankittu ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana Turun kaupungin omistukseen. Tämä edistää paikan virkistyskäytön kehittämistä ja antaa kaupungille mahdollisuudet hoitaa alueen metsiä niiden virkistys-, luonto- ja maisemalliset arvot huomioiden.

Huomioitavaa:

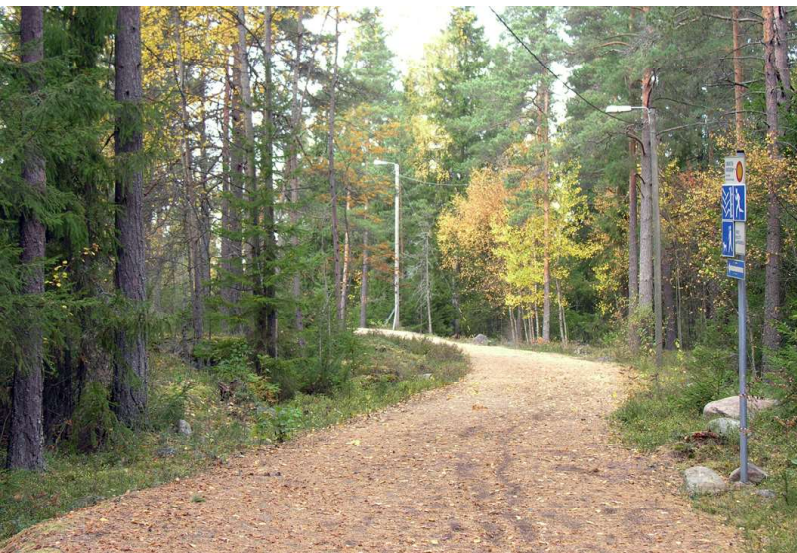
Korkiakalliolta avautuneet näkymät ovat kasvaneet voimakkaasti umpeen viime vuosikymmenen aikana. Nuorten mäntyjen harventaminen rinteeseen yläosista avasi näkymiä uudelleen.

Mäen alla kasvavien puiden harventaminen ei sen sijaan todennäköisesti tule kyseeseen. Alarinteessä on nimittäin luonnonsuojelulain 29 §:n mukainen suojeltu luontotyyppi, Korkiakallion pähkinäpensaslehto. Esitetty levähdyspaikka ei ulotu luontotyyppin alueelle.

Korkiakallion laen kasvillisuus on herkkää kulutukselle. Alarinteeseen pähkinäpensaslehdossa ei ole havaittavissa haitallista kasvillisuuden kulumista.

Ulkoilureittiin liittyvistä toimenpiteistä tulee neuvotella Turun kaupungin ympäristönsuojelun kanssa.

Korkiakallion huipun ja altaan välisellä alueella on kivilatomus, joka on luokiteltu mahdolliseksi muinaisjäänneksi. Kivilatomus sijaitsee esitetyn levähdyspaikan luoteisreunasta n. 40 m luoteeseen.

Vaihtelevaan maastoon tehty Ilmaristen kuntorata on käytössä kautta vuoden.

Kuntoradan luoteispuolella sijaitsee korkea, louhikkoinen jyrkäne. Kohde on metsäluonnon arvokas elinympäristö.

8.8. Ilmaristen kuntoradan seutu (kohde 8)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Ilmaristen kuntorata on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa yhdeksi lähtöpisteeksi ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavalle reitistölle. Sen yhteyteen on ulkoilureittisuunnitelmassa osoitettu paikka uudelle ulkoilijoita palvelevalle pysäköintialueelle.

Kuvaus:

Vaihtelevaan maastoon tehty Ilmaristen kuntorata on käytössä kautta vuoden. Kuntoradan yhteydessä on kuntoilulaitteita sekä Metsäpirtti-niminen urheilutalo ja tanssilava, jotka Liedon Luja on vuorannut käyttöönsä.

Kuntoradan luoteispuolella sijaitsee kallio, jonka eteläreunalla on korkea, louhikkoinen jyrkäne. Vaikka kasvupaikka on karu, lohkareiden lomassa kasvaa myös tammia. Jyrkänteen päältä voi nähdä Turun tuomiokirkon tornin ja muita maamerkkejä. Kallion laella kulkee polkuja, joiden virkistyskäyttö on vilkasta.

Vahvuudet:

Kuntoradalla on monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan. Sijainti lähellä Ilmaristen taajamaa ja yhtenäiskoulua tekee paikasta hyvän lähtöpisteen patikkaretkelle altaan ympäristöön.

Kuntoradan luoteispuolisen kallion omaleimainen luonto ja näköalat tekevät paikasta yhden Maarian altaan itäpuolen maisemallisista kohdista.

Huomioitavaa:

Kuntoradan lähistöllä risteilee polkuja. Yksi johtaa Ilmaristen kuntoradalta Kivikauden polulle, mutta oikean reitin löytäminen ei ole välttämättä helppoa. Polku Tastontien suuntaan on katkennut rakentamisen myötä. Olennaisin kehittämiskohde alueella onkin merkityn reitin toteuttaminen kuntoradalta Kivikauden polulle. Tämä reitti on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa.

Kuntoradan luoteispuolella sijaitseva kallio jyrkänteineen on metsälain 10 §:n mukainen metsäluonnon arvokas elinympäristö. Metsälaki-kohteen alueella kulkevaan **ulkoilureittiin liittyvistä toimenpiteistä tulee neuvotella Liedon kaupungin ympäristönsuojelun kanssa.**

8.9. Maarian altaan eteläpää (kohde 9)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Maarian altaan eteläpää ei sijaitse ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavien reittien yhteydessä, mutta Turun kaupungin maanomistus mahdollistaa virkistyskäytön kehittämisen.

Kuvaus:

Etelässä Maarian allas levenee laajahkoksi vesistöksi. Vesialuetta ympäröivät alavat pellot. Maisemassa huomiota kiinnittävät lukuisat kasvihuoneet. Viljelymaat ovat olleet vuosisatoja peltolina ja niittyinä.

Padon tuntumassa altaan länsirannalla on paikka, jossa sijaitsi aikanaan Åvikin kartano. Sen rakennukset ovat hävinneet ja pihapiiri on jäänyt osittain altaan alle, mutta puutarhakasvillisuutta on vielä nähtävissä. Kartanon paikka on kasvamassa umpeen. Rannassa kuljettaessa runsas ja korkea rantakasvillisuus estää näkemästä altaalle.

Padon tuntumassa itärannalla maisema on puoliavointa niittyä, jolla kasvaa siellä täällä pensaita, yksittäispuita ja pieniä puuryhmiä. Vaikka alueella on patoon liittyviä ajoteitä ja rakenteita, ympäristö on miellyttävää.

Altaan eteläpään läheisyydessä ei ole nykyään paljonkaan asutusta, mutta osayleiskaavassa Vanhan Tampereentien tuntumaan on esitetty uutta asumista. Ilmaristen taajaman keskeisimmät asuinalueet ovat muutaman kilometrin päässä.

Vahvuudet:

Altaan eteläpää on Turun kaupungin omistuksessa. Näihin maisemiin voidaan sijoittaa myös sellaisia toimintoja, jotka pienipiirteisemmässä ympäristöissä voisivat turmella maiseman. Pysäköintiin soveltuvia sorakenttiä ja ajoteitä on nykyisinkin padon kupeella. Kanoottien ja soutuveneiden vuokraamiseen alue olisi omiaan, koska tilaa niiden säilytykseen ja vesillelaskuun löytyy hyvin.

Maarian altaan eteläpäässä on puoliavointa, avaraa maisemaa, josta löytyisi paikkoja monenlaiselle veteen tukeutuvalla virkistyskäytölle. Vasemmanpuoleinen kuva padon kaakkoispään lähistöltä.

Altaan eteläpään tasainen maasto soveltuu myös esteettömiksi suunnitelluille virkistyskäyttötoiminnoille. Esim. pääsy kanoottiin olisi mahdollista toteuttaa esteettömyys huomioiden, samoin kulkuväylät, levähdyspaikat jne.

Huomioitavaa:

Virkistyskäytön kehittämisessä on otettava huomioon Maarian altaan padon asettamat rajoitukset. Ainakaan nykytilanteessa padon päällä ei saa kulkea eikä lähelle patoa ei saa sijoittaa veteen sijoittuvia toimintoja, kuten veneenlaskuluiskaa.

Turun kaupungin tavoitteena on lopettaa Maarian altaan aktiivinen säännöstely ja laskea padon patoturvallisuusluokkaa. Tästä kerrotaan kohdassa 3.9.4 *Vesihuolto*. Vedenpintaa on jo laskettu jonkin verran.

Jos vedenpintaa lasketaan, kasvillisuus valtaa nopeasti veden alta paljastuneet alavat rannat. Vesistön näkyvyys maisemassa saattaa vähentyä järviruoko- ja pajukasvustojen myötä. Joidenkin ranta-alueiden laiduntaminen olisikin suotavaa sekä luonnon että maisema-arvojen kannalta. Laidunnuksessa olisi kenties mahdollista hyödyntää hevosia, joita alueella on paljon. Altaan virkistyskäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon linnuston suojeleminen.

8.10. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 10)

Liittyminen ulkoilureittisuunnitelmaan:

Hagan kartanon ympäristöön tai Aurajokilaaksoon ei osoiteta ulkoilureittisuunnitelmassa ulkoilureittitoimituksin mahdollistettavia reittejä, mutta alueella on merkittävästi Turun kaupungin maanomistusta.

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana reitistöä suunniteltiin myös Haagaan. Osittain Aurajokivartta seuraillut reitti olisi jatkunut Liedon puolella Lausteenojan vartta Ilmarisiin. Vaikka alueelle ei tässä vaiheessa esitetä reitistöä, tulevaisuudessa reittien toteuttamismahdollisuuksia kannattaa tutkia uudestaan.

Kuvaus:

Hagan kartano sijaitsee Turun Haagassa Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Kartanomiljö ja Haagan pellot ovat myös osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Liedon Vanhalinna).

Hagan kartanon päärakennus tontteineen on yksityisessä omistuksessa. Kartanon ulkorakennusten alue sekä kartanoa ympäröivät pellot ja metsät ovat Turun kaupungin omistuksessa. Pellot on vuokrattu yksityisille. Osa Aurajokilaakson pelloista kuuluu Turun yliopiston Liedon Vanhalinna -säätiolle.

Kartanon ulkorakennuksissa toimii hevostalli, ja hevosaitauksia ja laitumia onkin alueella paljon. Hagan kartanoa ympäröivissä metsissä on ravireittejä, jotka Turun Hippos ry on toteuttanut sopimusteitse kaupungin maille.

Vahvuudet:

Aurajokilaakso on säilyttänyt Haagassa perinteisen luonteensa. Vanhalinnan muinaislinna hallitsee maisemaa. Alue soveltuu hyvin virkistyskäyttöön: vetovoimatekijöitä ovat Aurajoki, kartanomiljö ja Vanhalinnan läheisyys.

Näkymä Vanhalinnan linnavuoren laelta kohti Hagan kartanoa.

Haagasta löytyy valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä sekä elävää hevostoimintaa.

Hevoset voivat auttaa ylläpitämään perinnebiotooppeja, jotka rikastuttavat ympäristöä ekologisesti ja maisemallisesti. Kuvassa laidunta Hagan kartanon tuntumasta.

Monen tahon yhteistyönä toteutettu Suomen Sydän -kulttuurikuntoilu-reitti kulkee Haagan alueen halki. Aurajokilaaksossa kulkeva, n. 11,5 km pitkä reitti yhdistää Turun historiallisen ydinalueen ja Liedon Vanhalingan. Haagantie on mukava pyöräily-yhteys Aurajokilaakson ja Ilmaristen välillä.

Haaga sijaitsee lähellä Metsämäen ravirataa, ja metsissä risteilevät ravireitit ovat ravitoiminnan kannalta korvaamattomia. Ravitoiminta ja Haagantien virkistyskäyttö on onnistuttu sovittamaan yhteen niin, ettei kumpikaan käyttötavoista häiritse toistaan.

Huomioitavaa:

Osayleiskaavan keskeinen Haagan aluetta koskeva tavoite on alueen kulttuuri- ja maisema-arvojen vaaliminen. Haagan metsäiset selänteet rajaavat Aurajokilaakson avointa kulttuurimaisemaa. Mäkien säilyttäminen metsäisinä on maisemakuvan kannalta tärkeää.

Aurajokea myötäilevä reitti toisi joen ja Vanhalinnan maiseman entistä paremmin ihmisten ulottuville.

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana selvisi, että Haagassa on sellaisia luonnonsuojelullisia arvoja, jotka eivät mahdollistaneet ulkoilureitin linjaamista Haagantieltä Myllymäen kautta Aurajokivarteen. Tämän vuoksi rengasmaisen ulkoilureitin aikaansaaminen Haagaan ei onnistunut. Lausteenojan varren reitistä luovuttiin saatujen muistutusten perusteella.

Aurajokivarrella ja Lausteenojan varrella on kuitenkin huomattavaa virkistyspotentiaalia, jota kannattaa hyödyntää, jos mahdollisuuksia reitien toteuttamiseen avautuu tulevaisuudessa.

9. TIETOA MYÖHEMMÄN SUUNNITTELUN AVUKSI

Tämä luku sisältää mm. työpajoissa kerättyjä ajatuksia toiminnoista ja rakenteista, joita ulkoilureitistöön voisi liittää (ks. 6.4. Vuoden 2008 työpajat). Tietoa on etupäässä Maarian altaan ympäristöstä, koska työpajoissa keskityttiin altaan ympäristön virkistyskäyttötapojen ja -tarpeiden kartoittamiseen.

Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa ei määritellä reitteihin liitettäviä toimintoja tai rakennelmia, vaan niiden tarkempi suunnittelu ja toteutus edellyttävät aina erillisiä investointipäätöksiä.

Jos Maaria–Ilmarisiin jossain vaiheessa päätetään toteuttaa virkistyskäyttöä palvelevia toimintoja tai rakennelmia, suunnittelussa voidaan hyödyntää tähän lukuun koottua tietoa.

Nuotiopaikat

Rajakalliolla on kivistä kasattu epävirallinen nuotiopaikka. Jonkinlainen nuotiopaikka löytyy myös Maarian uimarannalta sekä altaan eteläpäästä Ävikin alueelta. Polttopuita käyttäjät ovat keränneet ympäristöstä tai tuoneet mukanaan. Laavuja suunnittelualueella ei ole.

Tulentekopaikkoja toivottaisiin, mutta niiden perustamiseen liittyy myös ongelmia. Riskinä on metsäpalovaara, minkä vuoksi tulentekopaikat olisi turvallisinta sijoittaa veden läheisyyteen.

Tulentekopaikat vaativat jatkuvaa kunnossapitoa, kuten polttopuiden kuljetusta, joten niiden olisi hyvä olla saavutettavissa autolla tai mönkijällä. Kulkuväylä tulisi kuitenkin sulkea esim. puomilla polttopuuvarkauksen estämiseksi.

Jos puita ei ole mahdollista kuljettaa perille saakka, puukatos voidaan sijoittaa myös siten, että tulentekopaikan käyttäjät ottavat siitä tarvitsemansa puut ja kantavat ne perille. Tulentekopaikat on hyvä sijoittaa keskeisille, paljon käytetyille paikoille, jotta ne eivät kohtaisi ilkeävaltaa.

Näköalapaikat

Alueella on useita näköalapaikkoja, joskin näkymät ovat monessa tapauksessa kasvaneet umpeen. Työpajoissa useimmin mainittiin Maarian altaan rannassa kohoava Korkiakallio (korkeimmat kohdat 55,7 m ja 50,4 m) sekä kuntien rajalla sijaitseva Rajakallio (n. 64 m). Näkötorni esiintyi usein pajoihin osallistuneiden lasten piirustuksissa.

Rajakalliosta on kerrottu enemmän kohdassa 8.3. ja Korkiakalliosta kohdassa 8.7. Molemmat ovat mahdollisia näkötornin paikkoja. Kukonmäki on matalampi (korkein kohta 42,5 m). Liedon puolella Ilmaristen kuntoradasta luoteeseen sijaitsee jyrkkäpiirteinen, yli 65 metrin korkeuteen kohoava mäki, jonka päältä aukeaa pitkiä näkymiä. Siitä on kerrottu kohdassa 8.8.

Jyrkänteillä voi olla erityistä luontoarvoa. Korkiakallion alarinteessä kasvaa pähkinäpensaita. Kallioiden lakien kasvillisuus taas kestää huonosti kulutusta. Näkötornin mukanaan tuomalla intensiivisellä virkistyskäytöllä voi olla kielteisiä vaikutuksia mäkien luontoon. Luontoarvot onkin otettava huomioon, jos näkötornia ryhdytään suunnittelemaan.

Näkötorniin kohdistuvaa ilkivaltaa ja muuta epätoivottua käytöstä voidaan yrittää ehkäistä sosiaalisella kontrollilla. Näköalapaikat sijaitsevat tällä hetkellä varsin syrjässä asutuksesta, mutta osayleiskaavassa uusia asuntoaluevarauksia on esitetty Ilmaristen kuntoradan suunnalla sijaitsevan mäen tuntumaan, samoin melko lähelle Korkiakalliota.

Laiturit

Nykyisin Maarian altaalla ei ole yleisiä laitureita. Yksityisten rakentamia laitureita on muutamia. Alueen asukkaat ja käyttäjät toivoivat alueelle yleisiä laitureita. Aurajoessa on melontalaituri osayleiskaava-alueen ulkopuolella Vanhalinnassa.

Mahdollisia laiturinpaikkoja Maarian altaalla olisivat altaan pohjoispään Myllytorpan alue, Kivikauden polun läheisyydessä sijaitseva Ojaranta, sillanpielen Kukonmäki ja altaan eteläpää. Laitureita voisi käyttää esim. onkimiseen ja soutuveneellä tai kanootilla rantautumiseen.

Kanoottien ja soutuveneiden vuokraus

Aurajokisäätiö vuokraa kanootteja ja järjestää melontaretkiä Aurajoella. Maarian altaalla kanoottien tai veneiden vuokrausta ei ole. Asukkaat toivoivat vuokrausmahdollisuutta.

Lähiseutujen asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja eri puolilla Maarian allasta. Yleistä veneenlaskupaikkaa ei ole, mutta kanoottien laskeminen vesille onnistuu ainakin eteläpään alavilta rannoilta, koska

Maarian allas soveltuisi nykyistä laajempaan souteluun ja melontaan.

erillistä laskuluiskaa ei tarvita. Veneiden ja kanoottien säilyttämiseen rannalla ei aina ole mahdollisuutta.

Yleinen soutuveneiden ja kanoottien laskupaikka sopisi hyvin altaan eteläpäähän, missä olisi hyvin tilaa myös veneiden ja kanoottien säilyttämiselle.

Hyvä rantautumis- ja levähdyspaikka voisi olla altaan keskivaiheilla Maarianmetsässä (etäisyys altaan eteläpäästä 3,0 km) tai Kukonmäessä (3,4 km). Etäisyys altaan päästä päähän on 5 km.

Kävelysillat

Maarian altaalla on kävelysilta Kukonmäen kohdalla. Osayleiskaava-alueella ei ole Aurajoen ylitysmahdollisuutta, mutta aivan osayleiskaava-alueen eteläpään tuntumassa Kaarinan puolella on kävelijöitä ja pyöräilijöitä palveleva riippusilta joen yli. Seuraava silta yläjuoksun suuntaan on linnuntietä n. 3,6 km päässä Vääntelänkosken kohdalla. Sekin on tehty kävelijöiden ja pyöräilijöiden tarpeisiin.

Aurajoen ylittävälle kävelysillalle olisi tarvetta myös em. siltojen välillä. Toiminnallisesti otollinen paikka olisi Vanhalinnan linnavuoren paikkeilla. Jos samaan aikaan kävelysillan kanssa toteutettaisiin ulkoilureitti Aurajokivartta etelän suuntaan riippusillalle, muodostuisi yhdessä Vanhalinnan kulttuuripolkujen kanssa rengasmainen ulkoilureitti jokimaisemissa. Puuttuva yhteys on osoitettu ulkoilureittisuunnitelmassa yleispiirteisellä ulkoilureitin yhteystarve -merkinnällä. Sillan myötä Aurajoki-laakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue olisi uudella tavalla ihmisten saavutettavissa ja koettavissa.

Myös Vanhalinnan ja Ilmaristen taajaman välille on osoitettu ulkoilureitin yhteystarve -merkintä. Vanhalinnan kävelysilta ja Lausteenojan vartta seuraileva ulkoilureitti muodostaisivat kävely-yhteyden Ilmaristen taajaman ja Vanhalinnan kulttuurimiljöön välille.

Kävelysilta voitaisiin sijoittaa esim. Vanhalinnan vuoren pohjois- tai koillispuolelle, jolloin se ei näkyisi museotieltä avautuvassa maisemassa. Paikka ei sijaitse Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueella. Sillan ja siihen liittyvien reittien toteuttamista ei ratkaista Maaria-Ilmaristen osayleiskaavassa eikä ulkoilureittisuunnitelmassa.

Lintuhavainnontilavat

Lintuharrastajat toivoivat havainnontilavoja Maarian altaalle. Altaalla on levähtänyt joinakin syksyinä muutama äärimmäisen uhanalainen heinäkurppa. Varsinkin avoimet rannat ja niihin liittyvät pellot ovat heinäkurpan levähdysalueita, joten havainnontilavat kannattaisi sijoittaa altaan eteläosiin. Alue saattaa houkutella muitakin muuttavia kahlaajia varsinkin silloin, kun altaan vedenpinta on matalalla. Kahlaajat etsiyvät rantalietteilte, joita altaan säännöstely paljastaa veden alta.

Kuntoilulaitteet

Osayleiskaava-alueella kuntoilulaitteita on ainoastaan Ilmaristen kuntoradalla. Puistokuntosalit ovat nykyään suosittuja. Kuntoilulaitteet kannattaa sijoittaa liikuntapaikkakeskittymien yhteyteen. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella paras sijainti Turun osalta olisi Jäkärän urheilupuisto. Näkyvä ja keskeinen sijainti ehkäisee myös ilkivaltaa.

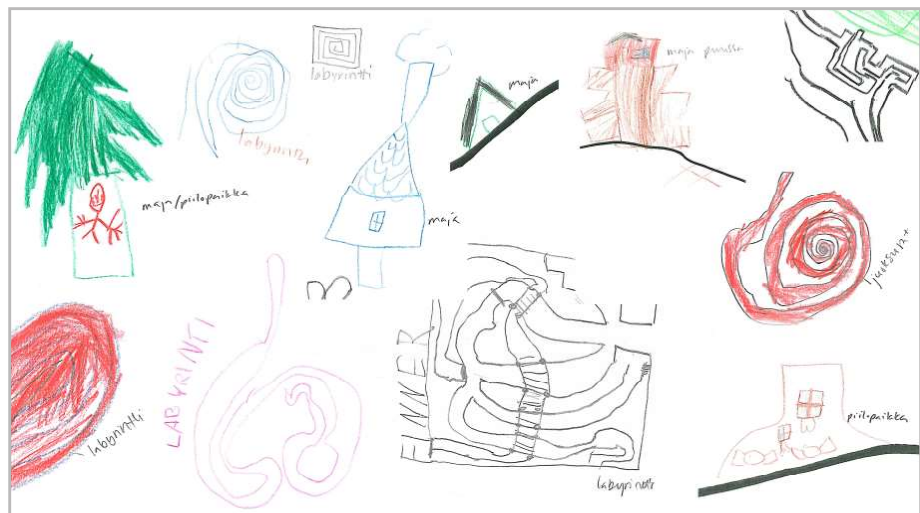
Leikkipaikat

Jäkärilän taajamassa on kolme puistossa sijaitsevaa leikkipaikkaa sekä viisi leikkipaikkaa päiväkotien, koulun ja nuorisotalon pihalla. Ilmaristen taajaman puistoissa on viisi leikkipaikkaa.

Lasten huomioiminen on tärkeää, jos alueelle suunnitellaan ulkoilureitistöön liittyviä toimintoja. Lapsille erityisen tärkeä kohde on Maarian uimaranta. Lapsille suunnatussa työpajassa lapset saivatkin ideoida paikan kehittämistä.

Rannalle ei ole syytä rakentaa tavanomaista leikkipaikkaa, vaan koko alueen kehittämisessä on pyrittävä saamaan aikaan leikkimiseen soveltuvaa ympäristöä. Paikalla on vettä, hiekkaa ja vaihtelevat maastonmuodot, joiden varaan voidaan suunnitella erilaisia leikkimahdollisuuksia. Myös lasten mielikuvitukselle ja spontaanille leikille pitää jäädä tilaa.

Lasten itsensä alueelle ideoimia toimintoja kannattaa mahdollisuuksi-
en mukaan toteuttaa. Näitä ajatuksia on avattu kohdassa *6.4 Vuoden
2008 työpajat*.

Työpajoihin osallistuneiden lasten piirustuksista saa ideoita siitä, millainen voisi olla leikkiin houkutteleva ympäristö. Esim. labyrintti ja maja olivat suosittuja aiheita esikoululaisten ja koululaisten piirustuksissa.

10. LÄHDEAINEISTOA

Kirjallisuus, julkaisut, raportit ja päätökset

- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Varsinais-Suomi (2022). *Päätös luonnonsuojelualueen perustamisesta (luonnonsuojelulaki 24.1 §.*
- Karhu, Kari (toim.) (1994). *Luonnon monimuotoisuus Turussa, 1. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet.* Turun kaupungin ympäristönsuojelutoimisto.
- Karjalainen, Eeva (1995). *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille.*
- Kiviluoto, Katariina (toim.) (2009). *Maarian altaan vedenlaatu 1981-2009.* Aurajokisäätiö. Pirkko Pajakko, Turun Vesilaitos.
- Lehtomaa, Leena (2000). *Varsinais-Suomen perinnemaisemat. Egentliga Finlands vårdbiotoper.* Alueelliset ympäristöjulkaisut 160. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy (2016). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan luontoselvityksen täydennys.*
- Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy (2018). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan luontoselvityksen täydennys.*
- Maarian Reipas ry. (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Kivikauden kierros.* Esite.
- Miettinen, Tuulikki (1999). *Ylä-Savon ulkoilureititsuunnitelma.* Pohjois-Savon ympäristökeskus.
- Mäenpää, Riikka (2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu.* Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, kestävän kehityksen koulutusohjelma.
- Siltanen, Satu (2007). *Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue.* Diplomityö 28.8.2007. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma.
- Suomen Latu (2002). *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet.* Moniste.
- Suomen Luontotieto Oy (2008 a). *Liedon Ilmarisen osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys.* 20/2008.
- Suomen Luontotieto Oy (2008 b). *Turun Maarian osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys.* Suomen Luontotieto Oy 14/2008.
- Suomen Luontotieto Oy (2009). *Turun kaupungin liito-oravaselvitys keväällä 2008.* Suomen Luontotieto Oy 7/2009.
- Suomen Luontotieto Oy (2013). *Turun Jäkärän Koskennurmen alueen liito-oravaselvitys 2012–2013.* Suomen Luontotieto Oy 7/2013.
- Liedon kunta & Turun kaupunki (2017). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaava. Vuorovaikutusraportti.* Liedon kunta, Liedon kaavoitus ja tekniset palvelut, Kaavoitustoimi. Turun kaupunki, ympäristötoimiala, kaupunkisuunnittelu.
- Liedon kunta & Turun kaupunki (2021). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaava. Vuorovaikutusraportti.* Liedon kunta, kuntakehityspalvelut, kaavoitustoimi. Turun kaupunki, kaupunkiympäristön palvelukokonaisuus, kaavoitus.
- Liedon kaupunki & Turun kaupunki (2023). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaava. Vuorovaikutusraportti.* Liedon kaupunki, kaupunkikehityspalvelut, kaavoitustoimi. Turun kaupunki, kaupunkiympäristön palvelukokonaisuus, kaavoitus.
- Vesanto, Tuuli (2008). *Viherverkkosuunnitelma.* Turun yleiskaava 2025/2030, viherkaavan osaselvitys. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.
- Ylitulkila, Sari & Tommi Tenno (2005). *Hummastinvaaran ulkoilureititsuunnitelma.* Luonnos 02.06.2005). Jaakko Pöyry Infra. PSV-Maa ja Vesi. Raahen kaupunki.
- Ylönen, Olli & Louhesto, Perttu (2009). *Turun Maarian altaan koekalastus ja -ravustus vuonna 2009.* Lounais-Suomen kalastusalue.
- Ympäristökonsultointi JYNX (2018). *Topinojan alueen luontoselvitys.*
- Ympäristöministeriö (2008). *Hevostallityöryhmän raportti.* Ympäristöministeriö.

Kartta-aineistot ja tietokannat

- Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy (2008). *Maaria-Ilmarisen oyk. Perusselvitykset.*
- Maarian Mahti (2000). *Suunnistuskartta Mahdin urheilutalo. 1:10 000.*
- Maarian Mahti (1977). *Suunnistuskartta Paimala – Ilmarinen.*
- Maarian Mahti (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Maarian altaan latukartta.*
- Nurmijärven kunta (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Nurmijärvellä on tilaa liikkua! – ulkoilureittikartta.*

Pakkala, Kimmo (2009a). *Kukonmäki ideoita*, Kimmo Pakkala 22.6.2009. Maarian Al-
las ry:n tilaama ideasuunnitelma.
Pakkala, Kimmo (2009b). *Myllytorpanranta ideoita*, Kimmo Pakkala 23.6.2009. Maari-
an Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
Pakkala, Kimmo (2009c). *Ävikinranta ideoita*, Kimmo Pakkala 19.6.2009. Maarian Al-
las ry:n tilaama ideasuunnitelma.
Salmi, Jaana (2004). *Pohjois-Maaria. Maisemahistoriakartat*. Turun maakuntamuseo.
Muinaisjäännökset. Turun kaupunki. Kiinteistöliikelaitos. WebMap.
Turun kaupungin metsäsuunnitelma 2019–2029. Päivittyvä metsikkökuvio-tietokanta.
Turun kaupunki (2008). *Palvelut Maaria-Ilmarinen*. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaa-
voitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.

Yhteenvedot työpajojen ja kyselyjen tuloksista

Hillgren, Essi & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Koh-
deryhmä: lapset (3.-6.-luokkalaisten)*. PowerPoint-esitys.
Häkkilä, Laura & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelma. Ra-
portti. Aikuisten pajat*.
Mäenpää, Riikka (2009 a). *Kysely Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelmasta – yh-
teenvedo*.
Mäki-Ullakko, Heidi & al (2009). *Raportti. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma.
Senioreiden työpajat*. Turun ammattikortakoulu. Kestävä kehitys.
Nuorten työpaja Maarian nuorisotalolla 11.12.2008. (vuotta ei mainittu; tekijää ei mai-
nittu).
Ratsastusreitit (vuotta ei mainittu; tekijää ei mainittu).

Tiedonannot

Pirkko Pajakko, laatupäällikkö, Turun vesiliikelaitos, sähköposti 1.10.2009.
Sinikka Paulin, toiminnanjohtaja, Aurajokisäätiö, sähköposti 1.10.2009.
Sinikka Paulin, toiminnanjohtaja, Aurajokisäätiö, sähköposti 7.5.2015.
Pekka Salminen, vs. ympäristönsuojelusuunnittelija, Turun kaupunki, sähköposti
9.1.2017.
Kimmo Savonen, ympäristötarkastaja, Turun kaupunki, sähköposti 28.6.2018
(ympäristönsuojelun maastokäyntiin perustuvat luo-kohteiden rajaukset)

Linkkejä

Aurajokilaakson kansallismaisema
<http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Kansallismaisemat>
Ehdotukset Varsinais-Suomen valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi
[http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2014/09/VAR-SAT-ra-
portti-valtakunnalliset-ja-maakunnalliset-2.pdf](http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2014/09/VAR-SAT-ra-
portti-valtakunnalliset-ja-maakunnalliset-2.pdf)
Inventoidut perinnemaisemat Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa
[https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=b4d647718a7b4
1e4a47e820f69f155b1](https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=b4d647718a7b4
1e4a47e820f69f155b1)
Jokamiehen oikeuksiin liittyviä kysymyksiä
[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jokamiehen oikeudet\(16989\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jokamiehen oikeudet(16989))
Suosituksia suunnittelun avuksi. Ideakortti 4: Hevosurheilu / ratsastus
<http://www.oulu.fi/liikunnanolosuhteet/suosituksia.html>
Ulkoilulaki (Finlex)
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku.php?search%5Btype%5D=pika&searc
h%5Bpika%5D=ulkoilulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku.php?search%5Btype%5D=pika&searc
h%5Bpika%5D=ulkoilulaki)
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Liedon Vanhalinna
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1779